

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Lucie Brázdová

**Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou
dle § 142 TZ**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce: 25. 6. 2018

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 124 996 znaků včetně mezer.

V Praze dne 25. 6. 2018

.....

Lucie Brázdová

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc. za to, že se ujal odborného vedení mé práce, a JUDr. Jaromírovi Hořákovi, Ph. D. za jeho cenné doplňující návrhy a připomínky.

Obsah

Úvod	6
1. Historický vývoj.....	8
1.1 Starověký Řím	8
1.2 Středověk a raný novověk	9
1.3 Období josefinských reforem	11
1.4 Moderní doba	12
2. Současná právní úprava.....	15
2.1 Ústavněprávní základy.....	15
2.2 Trestní zákoník, trestní řád.....	18
3. Skutková podstata trestného činu.....	19
3.1 Znaky skutkové podstaty trestného činu	19
3.1.1 Objekt	19
3.1.2 Objektivní stránka	24
3.1.3 Pachatel	26
3.1.4 Subjektivní stránka	27
3.2 Otázka privilegované skutkové podstaty.....	30
3.2.1 Dva konkrétní případy	32
4. Sankce.....	34
5. Kriminologické aspekty.....	37
5.1 Statistika a otázka latence	37
5.2 Prevence	41
6. Komparace.....	45
6.1. Spolková republika Německo	45
6.2 Spojené království Velké Británie a Severního Irska.....	46
6.3 Rumunsko.....	48
7. Úvahy de lege ferenda.....	50
Závěr	52
Seznam zkratk:	54
Seznam použitých zdrojů.....	55
Abstrakt v českém jazyce	66
Abstract in English	67

*„Dopřej mi jen, bych napojila děcko.
Ját' jsem se celou noc s ním bavila;
ted' mně je vzali, tím mi vzali všecko,
a říkají, že jsem ho zabila.“¹*

- Markétka ze hry Faust od J. W. Goetheho

¹ GOETHE, Johann Wolfgang von. *Faust. Tragédie*. Z německého originálu přeložil Josef Jiří KOLÁR. Praha: I. L. Kober, 1863, s. 196.

Úvod

Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou patří mezi velmi vzácně páchané trestné činy, přesto (a možná právě z toho důvodu) si toto téma zaslouží pozornost. Cílem této práce proto není pouze představit klíčové informace a otázky, které se tohoto trestného činu týkají, nýbrž i uvážit potřebnost a možnosti jeho zákonné úpravy s poukazem na odlišnosti v rámci vybraných evropských zemí. Na myšlenku tématu této diplomové práce mne totiž přivedla především nedávno zavedená odchylná rumunská právní úprava a skutečnost, že v některých částech Evropy bylo ustanovení věnované vraždě novorozeného dítěte matkou zrušeno úplně.

Jak sám název trestného činu napovídá, trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou je speciální vůči trestnému činu vraždy. Z úvodní kapitoly této práce, ve které se stručně zabývám historickým vývojem tohoto právního institutu, vyplývá, že vražda novorozeného dítěte matkou byla jako speciální trestný čin vyčleněna již v počátcích křesťanství. Je proto namístě se zamyslet, zda si tento trestný čin stále zaslouží místo v současném trestním zákoníku a jakým způsobem lze obhájit jeho existenci v dnešních podmínkách. Zákonodárce dodnes vyděluje pachatelky tohoto trestného činu od ostatních vražedkyň, oproti dřívějším dobám tak ovšem činí především z důvodu jejich psychického stavu. V důsledku různorodých faktorů, kterými je nejčastěji nechtěné těhotenství, obtížná sociální a ekonomická situace rodičů a především náročný porod (nezřídka provázený komplikacemi), totiž může u matky vypuknout stav rozrušení, v jehož důsledku dojde k usmrcení dítěte. Nutno podotknout, že současný přístup (jehož výrazem je níže zkoumaná zákonná úprava trestného činu dle § 142 TZ) je k těmto matkám-vražedkyním oproti minulosti daleko shovívavější.

Historický úvod této práce je rozčleněn dle odborníky i veřejností obecně uznávaných historických období, z důvodu podobnosti přístupu k matkám-vražedkyním však slučuji středověk a raný novověk, a naopak vyděluji josefinské období, ve kterém pojetí tohoto trestného činu doznalo řady změn.

Krom úvodu a závěru tuto práci tvoří celkem sedm kapitol. Po historickém entrée následuje kapitola věnovaná současné právní úpravě, především jejím ústavněprávním základům a trestním předpisům s důrazem na jejich systematiku. Třetí kapitola popisuje jednotlivé obligatorní i fakultativní znaky skutkové podstaty zkoumaného trestného činu, a tvoří tak přehled nejdůležitějších informací, kterých by si měl být čtenář při dalších úvahách o tomto trestném činu vědom. V rámci této kapitoly se dále zmiňuji o právní polemice na téma okamžiku počátku lidského života a v rámci jedné z podkapitol rozebírám i otázku privilegovaných skutkových podstat a jejich potřebnosti v trestním zákoníku.

Čtvrtá kapitola pojednává o sankcionování tohoto trestného činu. Vzhledem k rozsahu této práce se obecně zabývám spíše hmotněprávními aspekty a rozsáhlejší témata procesněprávní (kupříkladu otázku dokazování) ponechávám stranou. Přesto jsem si dovolila v páté kapitole odbočit od ryze trestněprávní problematiky a věnovat několik slov některým kriminologickým aspektům. Pro účely debaty o potřebnosti tohoto trestného činu totiž podle mne nelze zcela pominout otázku četnosti aplikace tohoto ustanovení trestního zákoníku, pro kterýžto účel uvádím čísla z dostupných statistik kriminality. Stručně rozebírám rovněž možnosti prevence. Šestá kapitola poskytuje komparaci s vybranou zahraniční úpravou, přičemž ke srovnání jsem zvolila tři evropské země, jejichž zákonná úprava se vůči českému trestnímu zákoníku v určitých ohledech vymyká a nemusí být čtenáři známa. Může se proto při rozboru ukázat jako cenný impuls pro změnu české právní úpravy, nelze však vyloučit ani závěr, že by s sebou v Čechách přinesla spíše negativa. Poslední kapitola je zasvěcena několika úvahám de lege ferenda, které dosud nezazněly v předchozích kapitolách, po které již následuje úplný závěr a seznam zdrojů, ze kterých jsem v této práci čerpala.

1. Historický vývoj

Na tomto místě bych chtěla upozornit, že historie infanticidy v českých zemích dosud nebyla příliš zpracována. Výjimky tvoří práce Daniely Tinkové,² která se věnuje především období 17. a 18. století a bakalářská práce Lenky Kafuňkové,³ která se rovněž zaobírá převážně obdobím novověku. V následujících pasážích (vyjma části věnované antickému Římu) se proto opírám především o první ze jmenovaných prací, případně o primární právní prameny, podařilo-li se mi v nich příslušnou úpravu dohledat. Vzhledem k tomu, že se jedná o zajímavé, avšak nepříliš probádané téma, by si ovšem historie vražd novorozenců matkami jistě zasloužila samostatnou ucelenou historickou práci.

Stručný přehled dějinného vývoje jakéhokoli právního institutu však nelze i přes výše zmíněné mezery v historickém bádání zcela pominout. Dává totiž nahlédnout sociální a kulturní podmíněnost právní úpravy a zároveň osvětluje původ současného znění zákona. Pro jistotu podotýkám, že tento trestný čin byl v jednotlivých historických obdobích nazýván různě, osobně tedy pro větší přehlednost (až na přímé citace) užívám zastřešujících výrazů „infanticida“ či „vražda novorozeného dítěte matkou“. Vzhledem k přílišné šíři problematiky historického vývoje trestného činu vraždy novorozeněte se v následující kapitole věnuji především oblasti českých zemí. Krátce se však zpočátku zmíním i o Římské říši, na jejíž kultuře evropská civilizace staví a jejíž popis ukazuje, že pojednávaný trestný čin nebyl v počátcích lidského zákonodárství (nejstarší právní památky z oblasti Mezopotámie se trestnému činu vraždy novorozeného dítěte matkou rovněž nevěnují⁴) nikterak upraven.

1.1 Starověký Řím

V antickém Řecku i Římu bývalo poměrně časté odložení dítěte, zejména v případě dcer a znetvořených dětí. Děti sice mohly v důsledku tohoto činu zemřít, z pohledu jejich rodičů se však především jednalo o nabídku nechtěného dítěte bohům či dobrotě cizích lidí a smrt byla pouze

² TINKOVÁ, Daniela. *Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa*. Praha: Argo, 2004.

³ KAFUŇKOVÁ, Lenka. *Infanticida ve světle smolných knih v 16.-18. století*. Praha, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta humanitních studií.

⁴ Srovnej SASSOON, John. *Ancient Laws and Modern Problems: The Balance between Justice and Legal system*. Bristol: Intellect Books, 2004, který podobně jako další publikace věnované starověkému právu jmenuje jednotlivé trestné činy uvedené v zákonících starověké Mezopotámie, infanticidě však nevěnuje ani slůvko. Zmínky v sekundární literatuře hovoří pouze o tom, že k vraždám dětí ve starověké Mezopotámii docházelo poměrně často. Srovnej STASIŪNIENĚ, Jurgita, JUSTICKIS, Viktoras a JASULAITIS, Algimantas. *Newborn Murder and its Legal Prevention*. *Health Policy and Management*, 2015, č. 8, s. 92.

jednou z mnoha možností, kudy se další osud dítěte mohl ubírat.⁵ Dnes bychom takové jednání označili za srozmění s možnou smrtí dítěte, a tedy za vraždu v nepřímém úmyslu, v tehdejší době však lidé pocítovali výrazný rozdíl mezi takovým jednáním a infanticidou v podobě uškrcení vlastního dítěte či jiného násilného jednání.⁶

Obecně lze shrnout, že římské právo dlouho neshledává vraždu dítěte členem rodiny trestným činem.⁷ Tato skutečnost souvisí jak s obecně méně rozvinutým trestním právem oproti právu soukromému, tak s postojem římského práva k dítěti a příbuzenským vztahům. Tzv. „*pater familias*“⁸ byl vládcem nad životem a smrtí svých potomků, a to i do vysokého věku (později zákon omezuje možnost beztrestného zabití věkem do 3 let).⁹

Postoj zákonodárců se zlepšuje až za Konstantina Velikého, který pod vlivem křesťanství trestá vraždu dítěte členem rodiny jakožto tzv. „*parricidium*“,¹⁰ o přesné dataci však panují mezi historiky neshody.¹¹ Pod tímto latinským termínem se skrývá jakákoliv vražda příbuzného včetně dítěte, zločin tedy nenese prakticky žádné styčné body s dnešním pojetím infanticidy: neomezuje se totiž na matky a svoji existenci nezařizuje specifickým psychickým rozpoložením vraha či vražedkyně. Trestný čin podobný dnešní vraždě novorozeného dítěte matkou tak přichází až v období středověku a raného novověku.

1.2 Středověk a raný novověk

Klíčovým pojmem pro zkoumání středověké a raně novověké justice je slovo *hřích*,¹² případně *narušení božího řádu*.¹³ Vraždící matka bývala považována za posedlou ďáblem a na trestný čin vraždy novorozeněte církve pohlížela s odporem proto, že dítě nebylo pokřtěno, a jeho duše tak neměla naději na spásu.¹⁴ Zejména v období raného novověku byl tento trestný čin

⁵ BOSWELL, John Eastburn. Expositio and Oblatio: The Abandonment of Children and the Ancient and Medieval Family. *The American Historical Review*. 1984, č. 1, s. 12-15.

⁶ Ibid., s. 13.

⁷ STLOUKALOVÁ, Kamila. Vztah rodičů a dětí ve starověkém Římě. In: VOJÁČEK, Ladislav, TAUCHEN, Jaromír (eds.). *III. česko-slovenské právně-historické setkání doktorandů a postdoktorandů. Sborník z konference*. Brno: Masarykova fakulta, 2015, s. 307-8.

⁸ Tedy hlava patriarchální rodiny. Srovnej SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo – Systém a instituce*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 80.

⁹ STARÁ, Ivana. *Rodina a její význam v římském právu*. Ostrava: Key Publishing, 2013, s. 39.

¹⁰ HEYROVSKÝ, L., *Dějiny a systém soukromého práva římského. Díl II*. 5. vydání. Praha: Nakladatelství J. Otto, spol., s. r. o., 1921, s. 269.

¹¹ STLOUKALOVÁ, op. cit., s. 308.

¹² CASAGRANDE, Carla, VECCHIO, Silvana. Hřích. In: LE GOFF, Jacques, SCHMITT, Jean.-Claude. *Encyklopedie středověku*. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 219-228.

¹³ TINKOVÁ, op. cit., s. 110

¹⁴ Ibid., s. 315.

v oblasti dnešních Čech trestán velice přísně: zahrabáním a probodnutím kůlem zaživa.¹⁵ Současní historici se však domnívají, že aplikační praxe pokulhávala za přísnou literou zákona: velká část spáchaných trestných činů pravděpodobně nebyla autoritami nijak evidována a nechtěných novorozeňat se dařilo ženám zbavovat s tichým souhlasem rodiny¹⁶. Nejčastěji proto na povrch vyplouvají případy chudých venkovanek, zejména služebnic, které se nacházely daleko od rodiny a samy se svou nenadálou situací nedokázaly potajmu vypořádat.¹⁷

Již v období raného novověku se lze setkat s rozdílným postojem k vražedkyním dle jejich (ne)manželského statusu a tento způsob dělení vražedkyň přetrvává i v následujících staletích. *Constitutio Criminalis Carolina*¹⁸ z roku 1532 rozeznává svobodné či ovdovělé ženy,¹⁹ což přebírá i Pavel Kristián z Koldína ve své sbírce městského práva z roku 1579.²⁰ Svobodné ženy byly zpočátku trestány přísněji, neboť dítě bylo jasným důkazem, že spáchaly rovněž smilstvo, pod kterým byla v této době chápána soulož mimo manželský svazek.²¹

Jak lze zaznamenat v textu právních památek konce 17. a počátku 18. století ze všech oblastí Habsburské monarchie, trest zahrabání zaživa se postupně zmírňuje v „pouhý“ trest smrti stětím.²² Tato změna ilustruje pozvolný vývoj postoje společnosti k tomuto trestnému činu, který probíhá v pozadí právních textů, přičemž v českém prostředí se tato proměna naplno projeví v rámci josefinských reforem ke konci novověkého období.

Ještě *Constitutio Criminalis Theresiana*²³ z roku 1769 však usvědčené vražedkyně trestá smrtí a v ledasčem odráží barokní zbožnost, a tudíž i barokní chápání trestných činů. Mezi přitěžující okolnosti totiž klade absenci křtu a k polehčujícím, jednalo-li se o mrzáčka.²⁴ Již

¹⁵ KAFUŇKOVÁ, op. cit., s. 36-39, 42.

¹⁶ Ibid., s. 313-314. Kafuňková dokonce přichází s odvážnou teorií, že samotné probodnutí kůlem v sobě mohlo zahrnovat jisté milosrdenství, neboť způsobovalo prakticky okamžitou smrt. To však záviselo na tom, zda bylo provedeno před či až během trestu zahrabání „zaživa“, se kterým se pojilo. Srovnej KAFUŇKOVÁ, op. cit., s. 31, 36.

¹⁷ TINKOVÁ, op. cit., s. 313-314.

¹⁸ SCHROEDER, Friedrich-Christian (ed.). *Die peinliche Gerichtsordnung Kaiser Karls V. und des Heiligen Römischen Reichs von 1532*. Stuttgart: Reclam, 2000.

¹⁹ KAFUŇKOVÁ, op. cit., s. 31.

²⁰ Ibid., s. 32.

²¹ Smilstvo bylo na našem území trestáno už od počátku středověkého zákonodárství. Objevuje se již v jedné z nejstarších dochovaných právních památek na českém území, tedy v Dekretech Břetislavových z roku 1039, a to hned v jejich třetím článku, Srovnej JIREČEK, H. (ed.). *Codex iuris Bohemici I* [online]. Praha: Typis et sumptibus Typographi I.L. Kober, 1867 [cit. 10.6. 2018] Dostupné z Czech Medieval Sources On-line: <http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&cat=25&bookid=264>, s. 15; český překlad s předmluvou lze nalézt v ADAMOVÁ, K., SOUKUP, L. (eds.). *Prameny k dějinám práva v českých zemích*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 21.

²² TINKOVÁ, op. cit., s. 315.

²³ *Constitutio Criminalis Theresiana aneb Ržjmské Cýsařské w Vhrjch a Vžeskách etc. etc. Královske posstolské Milosti Marye Terezye Arcy-Kněžny Rakauské... hrdelnj Práwnj Ržád* [online]. Vídeň: Jan Tomass vrozený z Trattern, 1769, s. 326-340 [cit. 7. 6. 2018]. Dostupné z <http://eod.vkol.cz/iii32047>.

²⁴ TINKOVÁ, op. cit., s. 322.

v tomto zákoníku se ovšem jeho tvůrci začínají více pít po důvodech, jež dívky vedou k vraždám, a jmenují mezi nimi snahu zakrýt stopy ve strachu z trestu, případně opuštění ženy otcem dítěte. Navzdory jisté snaze o zlepšení postavení těhotných dívek však byly tresty za nedovolené těhotenství udíleny až do roku 1781, kdy v této oblasti učinil zásah Josef II.²⁵

1.3 Období josefinských reforem

Jak dokládají literární památky včetně Goetheho *Fausta*²⁶ (z něhož je uveden výrok v záhlaví této práce), matky-vražedkyně se ke konci 18. století postupně mění ze zrůd v oběti²⁷ a tohoto pojetí se zákon v zásadě drží dodnes. Do popředí se dostává otázka, co matky k jejich činu vede, a soudobí lékaři (ovlivněni myšlenkovým proudem populacionismu²⁸) se zamýšlejí nad možnostmi jeho prevence. Ukazuje se, že příliš přísně trestané smilstvo dostává čerstvou nesezdanou matku do nepříjemného postavení, z něhož se ve svém rozrušení často snaží dostat prostřednictvím odstranění jediného důkazu, jenž nelze skrýt – těla dítěte. Oproti předchozímu období tak zákonodárci začínají před vdanými ženami upřednostňovat svobodné matky, které k jejich činu dohnala jejich špatná ekonomická a sociální situace. Už Marie Terezie umožňuje jinak bezúhonným matkám vystavit „*vysvědčení o mravech*“²⁹, jež jim má pomoci v jejich nelehké situaci, především při shánění práce a manžela. Přesto byla dosud existující preventivní opatření seznána nedostatečnými, což Josefa II. vedlo k mírnějšímu přístupu k matkám-vražedkyním ve svém novém trestním zákoníku.

Obrat od okázalé represe k prevenci našel za vlády Josefa II. odraz v řadě opatření. Nemanželské děti byly (dočasně) zrovnoprávněny s dětmi manželskými, v porodnicích bylo možné родit anonymně a přístup do nich měly i nesezdané ženy, muži se mohli snáze ženit se svobodnými matkami atp.³⁰ Habsburská monarchie dále posílila dozor nad těhotnými ženami, které v případě náhlého porodu, při kterém se dítě narodilo mrtvé, byly povinny tuto skutečnost hlásit místním autoritám.³¹

²⁵ Ibid., s. 328-9.

²⁶ GOETHE, op. cit.

²⁷ TINKOVÁ, op. cit., s. 325-6.

²⁸ V rámci kterého jsou svobodné matky a nemanželské děti chápány jako cenný přírůstek státu. Srovnej BLÁHOVÁ, Marie a kol. *Velké dějiny země Koruny české: 1742-1792, Svazek 10*. Praha: Paseka, 2001, s. 210.

²⁹ TINKOVÁ, op. cit., s. 328.

³⁰ Ibid., s. 329-330.

³¹ Ibid., s. 333.

Větší pochopení vůči matkám-vražedkyním se odráží v ustanovení *Všeobecného zákoníku o zločinech a trestech na ně*³² z roku 1787, který již vraždu novorozeněte netrestá smrtí. Kompilační komise v této souvislosti argumentovala poporodními bolestmi, které rodičku přivádí do stavu zmatku, kdy je bez zlého úmyslu schopná čehokoli.³³ Ke konci 18. století se totiž v lékařském prostředí ujímá teorie o specifické formě šílenství, v němž se ocitá těhotná a kojící žena. Hovoří se o oslabené přičetnosti a odpovědnosti rodiček, přičemž diskuze na toto téma pokračuje i v následujících staletích.³⁴

1.4 Moderní doba

Na prahu 19. století, v roce 1803,³⁵ se do nového trestního zákoníku opět dostává ustanovení, jež odlišným způsobem trestá matky-vražedkyně podle toho, zda se jedná o manželské či nemanželské dítě. Na rozdíl od období raného novověku zákonodárci přihlíželi ke špatné sociální situaci nesezdaných matek a doživotím trestali pouze vdané ženy. Zákon u této kategorie rovněž nově rozlišoval mezi komisivním (ústícím u nesezdaných matek v trest 10-20 let těžkého žaláře) a omisivním (5-10 let těžkého žaláře) jednáním matky. Ve všem ostatním spadá paragraf věnovaný vraždě novorozeněte stále pod obecné ustanovení vraždy. V rámci novelizace trestního zákoníku z roku 1852 přitom zůstalo toto ustanovení prakticky totožné.³⁶

Krom sociální situace chudé a opuštěné matky, se při zdůvodňování nutnosti odlišení infanticidy od vraždy v 19. století začíná čím dál víc hovořit o psychickém stavu rodičky. Poměrně nově se tak dostávají ke slovu lékaři, psychiatři a porodníci, kteří jsou dnes v rámci řízení před soudem klíčovou postavou v podobě znalce.

Ke konci 19. století lze zaznamenat řadu návrhů osnov nového trestního zákoníku, žádná však nevyústila v novou trestní kodifikaci. Vládní návrh osnovy z roku 1891 přichází se sloučením vražd manželských a nemanželských dětí v jedinou stejným způsobem trestanou kategorii, ani tento návrh však v praxi neuspěl.³⁷

³² Oddělení rukopisů a starých tisků knihovny Národního muzea. Obrození 6 A 00042. *Práva wsseobecná nad Prowiněnjmi a gich Trestmi*. Wjdeň: J. T. Trattner, 1787.

³³ TINKOVÁ, op. cit., s. 332.

³⁴ Ibid., s. 336-337.

³⁵ Oddělení základní knihovny Národního muzea. 68 F 00135. *Františka II. Kniha práv nad přečiněním hrdelním a těžkými řádu městského přestupky*. Wjdeň: J. T. Grozný z Trattnerůw, 1804.

³⁶ § 139 zákona č. 117/1852, o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

³⁷ ODLASOVÁ, Ludmila. *Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou*. Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta, s. 10.

První republika svou existenci počíná recepcí habsburského trestního zákoníku³⁸ a sama dále nepřichází s novou platnou právní úpravou tohoto institutu. Došlo sice k několika návrhům, žádný však nevstoupil v platnost a zůstalo pouze při přípravných pracích. Návrh trestního zákoníku z r. 1926 opět nerozlišuje mezi manželskými a nemanželskými potomky,³⁹ zajímavější je však osnova připravovaného zákona z roku 1937.⁴⁰ Chystaný zákon měl totiž rozlišovat mezi obecnou vraždou dítěte spáchanou v poporodním rozrušení a mírněji trestanou vraždou spáchanou v poporodním rozrušení vzniklém z určitých pohnutek (kterými byla kupříkladu těžká nouze či touha zatajit své zneuctění).⁴¹

Oproti zákonné úpravě, která nakonec zůstala věrna habsburské dikci, se v období první republiky pomocí judikatury výkladem rozšiřuje aplikace tohoto trestného činu. Pod pojmem „*při porodu*“ v rámci zákonné definice vraždy novorozence totiž prvorepublikové soudy chápou období „*od počátku porodu (do té doby by šlo o vyhnání plodu) až do jeho ukončení, podle okolností též ještě nějaký čas potom*“.⁴² Ustanovení zákona tak není vykládáno přísně gramaticky a je pod ně možné subsumovat i matky, které své dítě zavraždí s určitým časovým odstupem. Citované soudní rozhodnutí potvrdil další rozsudek z téhož roku, kdy byl pod ustanovení věnované infanticidě podřazen případ matky, jež své dítě zabila 30 hodin po porodu.⁴³

Větší přelom přichází až v poválečném období, a to s trestním zákonem č. 86/1950 Sb. V souladu se soudobým apelem na rovnostářství tento socialistický zákoník již nijak nerozlišuje mezi manželskými a nemanželskými dětmi a vůči současnému trestnímu zákoníku se v něm uvedená úprava vraždy novorozence matkou liší především vyšší trestní sazbou, která spočívá v odnětí svobody v rozmezí pěti až deseti let.⁴⁴ Zákon č. 140/1961 Sb. tento trest zmírňuje na trest odnětí svobody ve výši tří až osmi let,⁴⁵ a takto formulovanou trestní sazbu přebírá i současný trestní zákoník.⁴⁶

Pravděpodobně díky dekriminalizaci potratu a antikoncepce (případně díky o něco pozdějším opatřením v podobě babyboxů a azylových domů pro matky v nesnázích) se ve 20. století infanticida stává činem zcela ojedinělým, alespoň v evropských končinách. Odrazem této

³⁸ Díky zák. č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého, ve znění pozdějších předpisů.

³⁹ Ministerstvo spravedlnosti. *Přípravné osnovy trestního zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového*. Praha: Státní tiskárna, 1926, s. 148.

⁴⁰ Ministerstvo spravedlnosti. *Osnova zákona, kterým se vydává trestní zákon z roku 1937*. Praha: Státní tiskárna, 1937, s. 358-359.

⁴¹ Ibidem.

⁴² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 2. 1935, sp. zn. Zm I 1178/34.

⁴³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 1935, sp. zn. Zm II 299/34.

⁴⁴ § 217 zákona č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁵ § 220 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁶ § 142 TZ.

skutečnosti je fakt, že v některých zemích již tato specifická skutková podstata neexistuje, čemuž bude ještě věnována pozornost v komparační části této práce.

2. Současná právní úprava

2.1 Ústavněprávní základy

Přestože klíčovým zákonem pro účely zkoumání právní úpravy vraždy novorozeného dítěte matkou je trestní zákoník, nelze opomenout, že veškeré právní předpisy musí být v souladu s ústavními zákony. V rámci ústavního pořádku je pro pojednávané téma nejdůležitějším dokumentem Listina základních práv a svobod, jež jmenuje jednotlivá základní lidská práva a možnosti jejich omezení.

Pro účely zkoumání vraždy je ústředním ustanovením článek 6 Listiny, který se zabývá právem na život. Ačkoli to (oproti některým mezinárodním lidskoprávním dokumentům) v samotné textaci není výslovně zakotveno, z kontextu vyplývá, že se jedná o právo přirozenoprávní povahy.⁴⁷

Vzhledem k tomu, že tento článek deklaruje ochranu i lidskému životu *před* narozením, je očividné, že ochrany je hoden i *během a těsně po* narození (*argumentum a minori ad maius*). Právě narozený jedinec je však nejen hoden ochrany, nýbrž má dokonce právo na život, neboť jej lze již subsumovat pod výraz „*každý*“⁴⁸ v úvodu tohoto článku. Blíže k počátku lidského života pojednávám v podkapitole věnované objektu skutkové podstaty tohoto trestného činu.

Jakkoli trestné činy související s nedovoleným přerušением těhotenství (§ 160-162 TZ) dokládají výše zmíněnou ochranu života před narozením, pro účely prevence trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou je důležité, že umělé přerušением těhotenství lze za určitých podmínek legálně provést (k těmto podmínkám blíže v rámci podkapitoly věnované prevenci). Slova „*hoden ochrany*“⁴⁹ byla zvolena záměrně: představují směrnici pro zákonodárce v rámci ochrany lidského života, která se stupňuje s blížícím se okamžikem porodu, jsou tedy spíše etické nežli striktně normativní povahy.⁵⁰ Jsou totiž výsledkem kompromisu mezi těmi, kteří v rámci procesu tvorby Listiny žádali zavedení ochrany lidského života již od početí, a tou částí společnosti, která upřednostňovala právo matky na to svobodně nakládat se svým tělem.⁵¹

⁴⁷ KOKEŠ, Marian. *Právo na život*. In: WAGNEROVÁ, Eliška a kol. *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 154.

⁴⁸ Článek 6 odst. 1 Listiny.

⁴⁹ Ibidem.

⁵⁰ PAVLÍČEK, *Ústava a ústavní řád České republiky. Komentář*. 2. díl: Práva a svobody. 2. doplněné a podstatně rozšířené vydání, aktualizovaný dotisk podle stavu k 1.1.2003. Praha: Linde, 2002, s. 69.

⁵¹ KOKEŠ, op. cit., s. 156.

Článek 6 Listiny dále v druhém odstavci uvádí, že „*Nikdo nesmí být zbaven života,*“ přičemž splňuje-li matka-vražedkyně veškeré obecné (věk, přičetnost, rozumová a mravní vyspělost u mladistvých) znaky trestného činu a nevztahuje-li se na ni některá z okolností vylučujících protiprávnost, nelze na ni vztahovat výjimku obsaženou v čtvrtém odstavci téhož článku Listiny.

Návrat k historickému pojetí ustanovení infanticidy, jež rozlišovalo mezi vraždou manželského a nemanželského dítěte, znemožňuje již první ustanovení Listiny, neboť „*Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech.*“⁵² Podobnou překážku tvoří článek 3 Listiny, který se vztahuje k zákazu diskriminace. Přestože by bylo podle mne možné ke stejnému závěru dojít výkladem výše zmíněných článků vyjadřujících akcesorickou a neakcesorickou rovnost, Listina se otázce rovnosti v případě dětí věnuje dokonce výslovně: „*Děti narozené v manželství i mimo ně mají stejná práva.*“⁵³

Tento článek rovněž označuje rodinu a rodičovství za ústavně chráněné hodnoty,⁵⁴ patří tak mezi objekty chráněné v rámci trestního zákoníku. Ženě v těhotenství zaručuje právo na zvláštní péči,⁵⁵ které je proto záhodno blíže rozebrat. Ačkoli toto ustanovení míří především do oblasti pracovního práva, domnívám se, že výkladem (ovšem velmi extenzivním) by bylo možné dospět i k jeho aplikaci na rodičí ženu a její odpovědnost v případě rozrušení způsobeného těhotenstvím a porodem. Jedná se ostatně o jedno z mála ustanovení věnovaných sociálním právům, na něž se nevztahuje čl. 41 Listiny, a není tak limitováno pouze zákony, které by je prováděly. Z hlediska systematiky se navíc nenachází přímo u dalších ustanovení věnovaných právům souvisejících s prací, nýbrž u ustanovení, které se týkají rodiny a rodičovství. Byl by to však pravděpodobně příliš extenzivní a odvážný výklad i vzhledem k tomu, že se článek vztahuje na těhotnou ženu, kterou žena, která porodila, již není (jakkoli má na ni bezprostředně předcházející těhotenství stále vliv).

Listina je důležitým dokumentem i pro účely sankcionování trestných činů včetně trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. Již zmiňovaný článek 6 ve svém třetím odstavci nepřipouští trest smrti, Česká republika tím rovněž naplňuje své závazky vůči Radě Evropy.⁵⁶ Články 7, 8 9, 10, 11 a 14 Listiny dále upravují práva, kterým je třeba věnovat pozornost při volbě trestu. Popisují zákonné meze nedotknutelnosti osoby, jejího soukromí a

⁵² Článek 1 Listiny.

⁵³ Článek 32 odst. 3 Listiny.

⁵⁴ Článek 32 odst. 1 Listiny.

⁵⁵ Článek 32 odst. 2 Listiny.

⁵⁶ *Protocol no. 6 to the European Convention on Human Rights* [online]. [cit. 7. 6. 2018] Dostupné z: https://www.echr.coe.int/Documents/Library_Collection_P6_ETS114E_ENG.pdf and *Protocol 13 to the European Convention on Human Rights* [online]. [cit. 7. 6. 2018] Dostupné z: https://www.echr.coe.int/Documents/Library_Collection_P13_ETS187E_ENG.pdf.

osobní svobody, vlastnického práva a svobody pohybu a pobytu, s nimiž trestní zákoník musel být v souladu. Tuto skutečnost potvrzuje čl. 2 odst. 3 Ústavy, čl. 2 odst. 2 a čl. 4 odst. 1 a 2 Listiny, podle kterých může stát uplatňovat svou moc a ukládat povinnosti (tedy včetně sankcí) pouze v mezích stanovených zákonem. Tyto limity je proto třeba mít na paměti při úvahách o podobě a aplikaci sankcí, o nichž bude pojednáno v jim věnované samostatné kapitole této práce.

Krom již citované zásady enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí (č. 2 odst. 3 Ústavy) je jediným dalším ustanovením Ústavy, jež si v rámci tématu této práce zaslouhuje větší pozornost článek 10, díky kterému mají mezinárodní smlouvy aplikační přednost před zákonem. Mezinárodní smlouvy o lidských právech se přitom dle výkladu Ústavního soudu stále ocitají na téže úrovni jako Listina, respektive je třeba je zahrnout do ústavního pořádku.⁵⁷

Mezi mezinárodními smlouvami, které se věnují právu na život lze zmínit především *Všeobecnou deklaraci lidských práv* (čl. 3),⁵⁸ *Mezinárodní pakt o občanských a lidských právech* (čl. 6),⁵⁹ *Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod* (čl. 2)⁶⁰ a *Listinu základních práv Evropské unie* (čl. 2, případně čl. 24).⁶¹ Vzhledem k tématu nelze rovněž pominout *Úmluvu o právech dítěte*,⁶² která se právu dítěte na život věnuje ve svém čl. 6 odst. 1.

Ve vztahu k právům souvisejícím s narozením dítěte, zejména právu matky na zvláštní péči a ochranu v období po porodu lze dále uvést *Úmluvu o odstranění všech forem diskriminace žen* (č. 12 odst. 2)⁶³ a *Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech* (čl. 10 odst. 2).⁶⁴

⁵⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 6. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 36/01.

⁵⁸ *Universal Declaration on Human Rights* [online]. [cit. 7. 6. 2018] Dostupné z: <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights>.

⁵⁹ *International Covenant on Civil and Political Rights* [online]. [cit. 7. 6. 2018] Dostupné z: <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>.

⁶⁰ *European Convention on Human Rights* [online]. [cit. 7. 6. 2018] Dostupné z: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf.

⁶¹ *Charter on Fundamental Rights of the European Union* [online]. [cit. 7. 6. 2018] Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>.

⁶² *Convention on the Rights of a Child* [online]. [cit. 7. 6. 2018] Dostupné z: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx>.

⁶³ *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women* [online]. [cit. 7. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm#article12>.

⁶⁴ *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights* [online]. [cit. 7. 6. 2018] Dostupné z: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>.

2.2 Trestní zákoník, trestní řád

Současný trestní zákoník upravuje vraždu novorozeného dítěte matkou v ustanovení § 142, přičemž obsah tohoto ustanovení je takřka totožný se zněním zákona z roku 1961.⁶⁵ Vzhledem k tomu, že dnešní doba klade daleko větší důraz na jednotlivce, však bylo toto ustanovení (spolu s dalšími) posunuto značně vpřed. Namísto dřívější sedmé Hlavy v zákoně z roku 1961 se tak dnes ocitá v Hlavě první v rámci zvláštní části trestního zákoníku, jež je zasvěcena trestným činům proti životu a zdraví.

Z hlediska systematiky nelze rovněž opomenout, že je v této Hlavě nejprve zmíněn trestný čin vraždy, po kterém následuje trestný čin zabití a poté vražda novorozeného dítěte matkou. Vraždu tak provázejí dvě privilegované skutkové podstaty, při nichž sice subjekty vraždí, avšak zákon jim z důvodu jejich psychického stavu poněkud zmírňuje rozpětí trestní sazby trestu odnětí svobody. Následuje usmrcení z nedbalosti, což dále dokládá, že jsou tyto trestné činy řazeny sestupně dle jejich společenské škodlivosti. Trestní sazba u jednotlivých základních skutkových podstat jmenovaných trestných činů se v souladu s touto tezí postupně snižuje. Z výše uvedeného lze předpokládat, že vraždu novorozeného dítěte matkou považuje zákonodárce za méně společensky škodlivou než trestný čin zabití (nutno podotknout, že v roce 2009 byla trestní sazba u §141 a 142 TZ totožná, avšak v současnosti již činí horní hranice trestní sazby u zabití deset let⁶⁶).

Blíže bude o obsahu samotného ustanovení pojednáno v kapitole věnované skutkové podstatě tohoto trestného činu, případně jeho sankci.

K vraždě novorozeného dítěte se dále v rámci věcné příslušnosti soudů výslovně vyjadřuje trestní řád. Přestože dolní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody nedosahuje obecně požadovaných pěti let, koná o tomto trestném činu v prvním stupni řízení krajský soud.⁶⁷ Je totiž možné, že čin bude nutné překvalifikovat na vraždu, u níž je trestní sazba výrazně vyšší. Roli může hrát i skutečnost, že se tato právní kvalifikace objevuje v obžalobách poměrně vzácně, čímž se zvyšuje požadavek na odbornost soudu. Z hlediska širšího rámce jsou pro trestný čin vraždy novorozeného dítěte zajímavá i ustanovení, která se zabývají dokazováním, problematika dokazování tohoto trestného činu je však pro účely rozsahu této diplomové práce příliš široká a zasloužila by si samostatnou pozornost v případné práci navazující.⁶⁸

⁶⁵ § 220 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁶ Zákon č. 306/2009 Sb., změna trestního zákoníku a změna některých dalších zákonů.

⁶⁷ 17 odst. 1 písm. a) TŘ.

⁶⁸ Prozatím lze v tomto směru uvést jako vhodný zdroj poznání poměrně zdařilou pasáž věnovanou dokazování v jedné z nedávných diplomových prací na toto téma TOLLERIANOVÁ, Lenka. *Trestný čin*

3. Skutková podstata trestného činu

Skutková podstata trestného činu je „*souhrnem objektivních a subjektivních znaků (resp. skupin znaků, složek), které určují jednotlivé druhy trestných činů a odlišují je navzájem.*“⁶⁹ Z pochopitelných důvodů nemůže zákon postihnout realitu v její úplnosti a konkrétní skutkový děj bude v jednotlivých případech vždy bohatší, skutkové podstaty však představují snahu zákonodárců abstrahovat od jednotlivostí a vytvořit jakýsi „katalog“ nejvíce společensky škodlivých činů, pod které lze takto košatou realitu vždy podřadit. Skutková podstata trestného činu je tedy souhrnem nejdůležitějších charakteristik, které určité jednání definují, a to (vzhledem k ochranné funkci trestního práva) především z hlediska jeho společenské škodlivosti.

3.1 Znaky skutkové podstaty trestného činu

3.1.1 Objekt

Pod pojmem objekt trestného činu je třeba chápat „*právní hodnoty a zájmy, na jejichž zachování má společnost zvláštní zájem, takže jim poskytuje trestněprávní ochranu.*“⁷⁰

Objekt jakožto jeden z obligatorních znaků skutkové podstaty trestného činu představuje důvod, proč stát k trestání v zákoně popisovaného jednání přistupuje. Jakkoli často není vyjádřen přímo v textaci zákona, lze jej dovodit z popisu trestaného jednání a ze systematiky trestního zákoníku.

Chráněným zájmem v případě všech trestných činů spadajících do Hlavy I. Dílu I zvláštní části TZ je lidský život, jedná se o tzv. „*druhový objekt*“.⁷¹

Individuálním objektem, jehož ochranou je pověřeno konkrétní ustanovení § 142 TZ, je rovněž lidský život, konkrétně však život novorozence dítěte. Od objektu je třeba odlišit předmět útoku, kterým je novorozené dítě. Dítě se však pro účely tohoto trestného činu musí narodit živé. Snaží-li se matka usmrtit dítě, které se narodilo mrtvé, může se jednat nejvýše o

vražda novorozence matkou. Olomouc, 2017. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Právnická fakulta, s. 26-37.

⁶⁹ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017, s. 158.

⁷⁰ ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 8. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016., s. 117.

⁷¹ JELÍNEK, op. cit., s. 168.

pokus na nezpůsobilém předmětu útoku.⁷² V takovém případě může soud přistoupit k mimořádnému snížení trestu odnětí svobody, ba dokonce k upuštění od potrestání v souladu s §46 (3) a §58 (5) TZ.

Jeden z klíčových problémů, které souvisí s pojednávaným trestným činem, spočívá v otázce, kdy lze začít hovořit o „životě“ novorozeného dítěte, tedy od jakého momentu je tento život hoděn zvláštní ochrany v rámci trestního práva. Tato otázka vyvolala na konci 90. let bouřlivou debatu v řadách odborníků, kterou si zde dovolím ve stručnosti představit.

Ačkoli trestní zákoník považuje za trestný čin již usmrcení dítěte „během porodu“,⁷³ je nutno podotknout, že porod představuje poměrně dlouhý proces. Z lékařského hlediska jej lze rozdělit do následujících tři fází: první doba porodní (fáze otevírací, která počíná pravidelnými kontrakcemi dělohy a končí zánikem branky, tedy úplným otevřením děložního čípku hlavičkou plodu), druhá doba porodní (fáze vypuzovací, při které je dítě vypuzeno ven z těla matky, tedy to, co laici nazývají „narození“) a třetí doba porodní (fáze placentární, tedy porod lůžka, blan a zbytku pupečníku, který trvá ještě 10-30 minut po narození dítěte).⁷⁴

K první době porodní se ve svém článku „*Momentum partus*“⁷⁵ přiklání Dolenský, podle kterého je počátek porodu a tedy ochrany lidského života třeba klást ke stahům děložního hrdla. K tomuto názoru se nesouhlasně vyjádřila Císařová, neboť porodní stahy mohou v určitých situacích nastat daleko dříve (až v řádu měsíců) před vypuzením dítěte z těla a nemusí po nich nutně ihned nastat další dvě fáze porodu. Souhlasím s jejím tvrzením, že v takovém případě by Dolenského pojetí vedlo k absurdním závěrům.⁷⁶ Kühn proto navrhuje Dolenského tezi zpřesnit tvrzením, že porod musí být již zcela zřejmě nevratný⁷⁷ (pod čímž si lze představit kupříkladu odtok plodové vody). Za okamžik porodu lze též pro účely trestního zákoníku považovat úplné vypuzení/operativní vyjmutí dítěte z těla matky a jeho následné nadechnutí. Tento okamžik v zásadě odpovídá dříve platné úpravě vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 11/1988 Sb., o povinném hlášení ukončení těhotenství, úmrtí dítěte a úmrtí matky, ve znění pozdějších předpisů, kterou zrušil zákon č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách, ve znění pozdějších

⁷² Matka však může spáchat trestný čin § 359 (2) TZ, tedy hanobení lidských ostatků, snaží-li se mrtvolu dítěte spláchnout do záchodu nebo s ní nakládá jiným nepřístojným způsobem (kupříkladu ji vyhodí do popelnice). Srovnej případ zmíněný v článku VÁVRA, Libor. V pochybnostech ve prospěch. *Právní prostor* [online], 4. 1. 2018 [cit. 8. 6. 2018]. Dostupný z <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/v-pochybnostech-ve-prospech>.

⁷³ § 142 TZ.

⁷⁴ BINDER, Tomáš a kolektiv. *Porodnictví*. Praha: Karolinum Press, 2011, s. 72-73.

⁷⁵ DOLENSKÝ, Adolf. *Momentum partus*. *Trestní právo*. 1998, č. 3, s. 6-7.

⁷⁶ CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Iura novit curia* (několik poznámek k článku dr. Dolenského „*Momentum partus*“). *Trestní právo*. 1998, č. 5, s. 20.

⁷⁷ KÜHN, Zdeněk. K otázce vymezení pojmu lidského plodu z hlediska trestního práva. *Trestní právo*. 1998, č. 10, s. 20.

předpisů (který se však již k této problematice nevyjadřuje⁷⁸). Již neplatnou vyhlášku přesto nelze opomenout, neboť se o ni opírá soudobá judikatura⁷⁹, která sice není pramenem práva, avšak nelze jí upřít určitý faktický vliv. Ve svém § 2 tato vyhláška stanovila, že:

„(1) Narozením živého dítěte se rozumí jeho úplné vypuzení nebo vynětí z těla matčina, jestliže dítě projevuje alespoň jednu ze známek života a má porodní hmotnost

a) 500 g a vyšší anebo

b) nižší než 500 g, přežije-li 24 hodin po porodu.

(2) Známkami života se rozumějí dech nebo akce srdeční nebo pulsace pupečníku nebo aktivní pohyb svalstva, i když pupečník nebyl přerušen nebo placenta nebyla porozena.“⁸⁰

Oproti citované vyhlášce však Císařová ve své definici přidává, že novorozené dítě je pro účely smyslu trestního zákona „odděleno od těla matky“.⁸¹ Císařová je zde pravděpodobně vedena tím, že dítě je do přerušení pupeční šňůry stále biologicky závislé na své matce. Domnívám se však, že na místě je spíše se přiklonit k citované vyhlášce, popřípadě k prvorepublikové judikatuře,⁸² dle které je možné zavraždit novorozeně, ač je k matce dosud připojeno pupečníkem. K přerušení pupeční šňůry totiž může dojít po nějakém čase, kdy už je dítě schopno dýchat, křičet a dávat svou existenci najevo vnějšímu světu.⁸³

Další autoři jako možná pojetí okamžiku, kdy se jedná o dítě s právem na život, zmiňují prořezání hlavičky či chvíli, kdy je vně matky většina dítěte, případně kdy je dítě schopno prvního křiku.⁸⁴ V poslední ze jmenovaných teorií spatřuji důraz na ochranu pouze toho „já“, které je schopné svou existenci hlasitě projevovat a bránit, kdežto první dvě teorie jsou vedeny zejména zvýšenou možností takovému dítěti zvnějšku ublížit. Okamžik, kdy je vně matky

⁷⁸ Vyjma definice plodu po potratu, jenž definuje jako „plod, který po úplném vypuzení nebo vynětí z těla matčina neprojevuje ani jednu ze známek života a současně jeho porodní hmotnost je nižší než 500 g, a pokud ji nelze zjistit, jestliže je těhotenství kratší než 22 týdnů.“ Srovnej §82 odst. 2 zák. č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁹ Především Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. srpna 1986, sp. zn. Ntd 246/86.

⁸⁰ Vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 11/1988 Sb., o povinném hlášení ukončení těhotenství, úmrtí dítěte a úmrtí matky, ve znění pozdějších předpisů.

⁸¹ CÍSAŘOVÁ, op. cit., s. 20.

⁸² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 2. 1935, sp. zn. Zm I 1178/34.

⁸³ Nezávisle na přerušení pupečníku k definici narození živého dítěte přistupuje dnes i Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR. Srovnej *Instrukční příručka k MKN-10: Mezinárodní klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů: desátá revize* [online]. Aktualizované vydání k 1. 1. 2018. Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2017 [cit. 8. 6. 2018]. Dostupné z http://www.uzis.cz/system/files/mkn-instrukni-prirucka_1-1-2018.pdf, s. 183-184.

⁸⁴ KÜHN, op. cit., s. 20; UZEL, Radim. Porod a začátek života. *Trestní právo*. 1999, č. 4, s. 14; KUČERA, Jiří. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*. 2003, č. 5, s. 143.

alespoň část dítěte (hlavička, končetina), považuje za počátek život i Fremr v rámci svého komentáře k současnému trestnímu zákoníku.⁸⁵

Na otázku začátku porodu tak existuje řada různorodých názorů. Císařová se ve své stati mimo jiné táže, zda by tato problematika neměla být ponechána lékařům, případně zda by se jí nemělo věnovat jiné odvětví práva nežli trestní. Uvedená diskuse je však dokladem, že právní úprava, která by samozřejmě vycházela z medicínských hledisek, je potřeba. Není kupříkladu jasné, jak by mělo být nahlíženo na jednání matky, které již odtekla plodová voda, a lékaři konstatují, že vzhledem ke komplikacím je třeba provést císařský řez, přičemž matka jej v rozrušení odmítá a žádá sepsání negativního reversu. Ústavní soud v podobném (méně vyhoceném) případě judikoval, že právo na osobní integritu matky není absolutní a je třeba proporcionálně zvážit, zda případně upřednostnit zájmy nenarozeného dítěte.⁸⁶

Ačkoli obecně platí, že v rámci postupu *de lege artis* je nutné mít souhlas pacienta, může ve výše uvedeném případě zdravotnický personál přes nesouhlas matky přistoupit k zákroku (a v případě trestního oznámení ze strany matky následně argumentovat krajní nouzí dle § 28 TZ). Nabízí se však otázka, zda se prostřednictvím negativního reversu (ať už poskytnutého v rozrušení vyvolaném porodem či ne) matka nedopouští pokusu vraždy. V případě, že stále nelze hovořit o životě dítěte, je totiž dle dosavadní právní nauky matka beztrestná, neboť do té doby je sama předmětem ochrany v souladu s § 163 TZ. V současné době je právo matky, která se již nachází v první době porodní, nesouhlasit se zákrokem respektováno (ač, jak bylo ukázáno výše, ne vždy zdravotnickým personálem dodržováno).⁸⁷ Judikatura se však může v tomto ohledu dále vyvíjet a stanovení počátku lidského života během porodu bude pro tento účel klíčové.

Osobně považuji (až na jmenovanou výjimku ve věci oddělení od těla matky) za nejpřesvědčivější výše uvedené argumenty Císařové, jež by moment počátku ochrany lidského života kladla k druhé době porodní. Nová úprava by se tak nemusela příliš lišit od znění citované vyhlášky z roku 1988 (která ve své definici rovněž zahrnovala „vynětí“, tedy případy, kdy namísto porodu dojde k císařskému řezu), s přihlédnutím k případnému vývoji v oblasti medicíny.

Nutno podotknout, že tato problematika nebyla příliš řešena ani v rámci interpretace práva na život plynoucího z mezinárodních smluv, kterými je Česká republika vázána. Evropský

⁸⁵ FREMR, Robert. Vražda novorozeného dítěte matkou. In: DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní zákoník: komentář. I díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 848.

⁸⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 2. 3. 2015, sp. zn. I. ÚS 1565/14.

⁸⁷ ŠIROKÁ, Lucie, POVOLNÁ Michaela. Právo rodičů ženy odmítnout péči versus právo dítěte na život a zdraví ve světle judikatury Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva. *Jurisprudence*. Praha: 2017, č. 5, s. 18-28.

soud pro lidská práva se ve svém rozsudku *Vo proti Francii*⁸⁸ touto otázkou dokonce výslovně odmítl zabývat a prohlásil, že vzhledem k různorodosti možných přístupů je třeba ji řešit na národní úrovni.

Ponecháme-li problematiku počátku života stranou, lze uzavřít, že objektem trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou je lidský život, konkrétně život novorozeněte. Přestože by si lidské životy měly být rovny, lze si představit argumenty, jež považují vraždu dítěte za čin méně hrůzný než vraždu dospělého člověka (dítě ještě postrádá inteligenci a orientaci ve světě a jeho život proto nemá takovou hodnotu)⁸⁹ i za čin naopak hrůznější (dítě je bezbranné a ve většině případů by se dožilo ještě řady let). V obecné rovině se trestní zákoník (spolu s autorkou této práce) přiklání k druhému přístupu (což ostatně dokládá i to, že spáchání činu využívaje něčí bezbrannosti a závislosti je obecnou přitěžující okolností dle § 42 písm. d) TZ) a vraždu dítěte v rámci kvalifikované podstaty vraždy dle §140 odst. 3 TZ trestá přísněji. V případě vraždy dle § 142 je však mírnější. Tato skutečnost napovídá, že zákon prostřednictvím textace tohoto ustanovení chrání krom lidského života i další hodnoty (jakkoli je nelze označit za objekt trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou, kvůli kterému je její jednání trestáno).

Tím, že zákon tuto skutkovou podstatu odlišuje od běžné vraždy, dávají zákonodárci najevo, že rozrušení způsobené porodem nelze stavět (podobně jako duševní pohnutí subsumovaná pod trestný čin zabití) na roveň předem pojatého úmyslu či dokonce chladného kalkulu obyčejné vražedkyně. Krom ochrany lidského života, rodiny, těhotenství a dalších zájmů lze tedy u trestního zákoníku hovořit i o snaze chránit spravedlnost (ve smyslu materiální rovnosti, respektive rovného přístupu k případům vyznačujícím se podobnými znaky) v podobě odstupňovaných sankcí v závislosti na společenské škodlivosti a omluvitelnosti trestného činu. Důraz na větší diferenciaci v rámci sankcionování trestných činů v současném trestním zákoníku ostatně dokládá i přísnější postih vražd spáchaných s rozmyslem nebo po předchozím uvážení dle § 140 odst. 2 TZ, jež trestní zákon z roku 1961 neznal.⁹⁰ Snaha o materiální rovnost tedy vede k tomu, že trestní zákoník hodnotí navzdory témuž objektu jednání jednotlivých pachatelů značně různorodým způsobem, a to v závislosti na dalších znacích skutkové podstaty, ke kterým se vyjádřím níže.

⁸⁸ ESLP, *Vo proti Francii*, stížnost č. 53924/00, rozhodnutí velkého senátu ze dne 8. 7. 2004, bod 82.

⁸⁹ Velkou kontroverzi v tomto ohledu vyvolal před pár desítkami let výrok amerického profesora filosofie Petera Singera na Princeton University: „*the life of a newborn is of less value than the life of a pig, a dog, or a chimpanzee.*“ cit. z SINGER, Peter. *Practical Ethics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1980, s.122–23.

⁹⁰ § 219 zák. č. 140/1961 Sb.

3.1.2 Objektivní stránka

Objektivní stránka je základem trestné činnosti, definuje podobu trestaného jednání a lze ji charakterizovat způsobem spáchání trestného činu a jeho následky. Obligatorními znaky objektivní stránky jsou tudíž jednání, následek a příčinná souvislost mezi nimi.⁹¹ Následkem je v tomto případě usmrcení, jedná se tedy o poruchový (a nikoli ohrožovací, kdy k samotné poruše chráněné hodnoty nemusí nutně dojít) trestný čin. Vraždu lze spáchat jak komisivním, tak omisivním jednáním, v tom případě se bude jednat o tzv. „*nepravý omisivní delikt*.“⁹² Trestného činu se tak dopustí i „*matka, která v úmyslu usmrtit své novorozené dítě neposkytne mu po porodu nutnou péči k tomu, aby přežilo (neodstraní dítěti blány z obličeje, nezabalí je, ponechá je na místě, kde je porodila, či je ponechá ležet obličejem do pokrývek)*.“⁹³ Matku dítěte lze za takové opomenutí trestat, neboť má zvláštní povinnost konat v souladu s § 112 TZ a § 858 OZ, dle kterého zahrnuje rodičovská odpovědnost povinnost pečovat o dítě a chránit je.

Pro účely naplnění privilegované skutkové podstaty dle § 142 TZ je dále zákonem specifikován jinak fakultativní znak skutkové podstaty trestného činu v podobě času. Matka totiž musí dítě usmrtit „*při porodu či bezprostředně po něm*“⁹⁴. Výraz „*bezprostředně*“⁹⁵ zde v roce 2009 nahradil slovo „*hned*“⁹⁶. Důvodová zpráva k současnému trestnímu zákoníku v tomto ohledu mlčí, zákonodárce k obměně těchto slov vedla pravděpodobně snahu časové vymezení prodloužit. V praxi byly totiž zaznamenány případy, kdy poporodní rozrušení trvalo nejen v řádu minut a hodin, ale i dní.⁹⁷

Oba výrazy jsou však značně interpretativní povahy. Jak ukáži v jedné ze závěrečných kapitol této práce, právě v časové rovině se nejvíce rozcházejí jednotlivé zahraniční úpravy tohoto trestného činu. Český zákonodárce se zřejmě obával zkoumaný trestný čin příliš časově omezit, neboť mu nebylo jasné, do jaké doby může být psychika rodičky stále ovlivněna porodem dítěte. Výhodám a nevýhodám tohoto přístupu se budu blíže věnovat v závěrečné kapitole této práce.

V souvislosti s objektivní stránkou je rovněž vhodné zmínit, že vražda novorozeného dítěte matkou je výsledečným trestným činem, vyžaduje tedy účinek. Tento fakultativní znak skutkové podstaty trestného činu spočívá v narušení předmětu útoku (smrti dítěte).

⁹¹ JELÍNEK, op. cit., s. 175.

⁹² Ibid., s. 178.

⁹³ ŠÁMAL, op. cit., s. 554.

⁹⁴ § 142 TZ.

⁹⁵ Ibidem.

⁹⁶ § 220 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁷ FREMR, op. cit., s. 866.

Mezi další fakultativní znaky objektivní stránky skutkové podstaty trestného činu, které již nejsou obsaženy přímo v ustanovení § 142 TZ, patří zejména místo, použitý prostředek a způsob, jakým k předmětnému jednání došlo.

Těla dětí většinou nebývají nalezena na místě, kde došlo k jejich usmrcení.⁹⁸ V naprosté většině případů k vraždě dochází v ústraní, často přímo tam, kde matka porodila. Může se jednat o její byt či toaletu, oproti předcházejícím staletím se tak již méně děje ve venkovních prostorách.⁹⁹ Důvod spatřuji v tom, že matky dnes oproti dřívějším dobám tráví v posledních měsících těhotenství více času doma a že ve vnitřních (nejlépe uzamčených) prostorách pocítují větší pocit soukromí a snáze se mohou ocitnout samotné. Tělo usmrceného dítěte bývá následně často pohozeno někde na skládce, uloženo do popelnice, zahrabáno do země, případně dáno napospas řece či nádrži.¹⁰⁰

Mezi nejfrekventovanější způsoby vraždy novorozeného dítěte patří udušení.¹⁰¹ Tento způsob usmrcení dítěte totiž nevyžaduje žádnou větší přípravu, je poměrně rychlé a je možné jej provést prakticky kdekoli. V případě rozrušení tak může dojít ze strany matky od rozhodnutí k následku (usmrcení dítěte) v řádu minut. K udušení může přitom matka přistoupit i ze snahy zamezit prvnímu výkřiku dítěte, které se rovná jejímu odhalení. Matka může dítě udusit vlastníma rukama, kusem oblečení, dekou,¹⁰² ucpáním úst kusem vaty,¹⁰³ časté je rovněž užití škrtidla, pokud je zrovna nějaké „po ruce“.¹⁰⁴ Mezi vraždu udušením lze ovšem klást i utopení dítěte ve vodě. V dřívějších staletích (na což poukazují i soudobá literární díla¹⁰⁵) bývalo časté utopení v řece, v současné době se jedná spíše o utopení v záchodové míse či jiné nádobě v koupelně.¹⁰⁶ Rodička má dnes ve svém rozrušení k tomuto místu většinou snazší přístup než k řece, dítě může být dokonce původně porozeno do vody a následně mu tam „pouze“ přidržena

⁹⁸ TOLLERIANOVÁ op. cit., s. 26.

⁹⁹ Ibidem. Srovnání s dostupnou studií ve Spojeném království Velké Británie a Severního Irska ukazuje, že podobně dochází k vraždám novorozenců nejčastěji v obydlí vražedkyně i mimo Českou republiku.

Srovnej The Law Commission. *Murder, Manslaughter and Infanticide. Project 6 of the Ninth Programme of Law Reform: Homicide*. 28. 11. 2006 [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z https://s3-eu-west-2.amazonaws.com/lawcom-prod-storage-11jxou24uy7q/uploads/2015/03/lc304_Murder_Manslaughter_and_Infanticide_Report.pdf, s. 197.

¹⁰⁰ VOREL, František. *Soudní lékařství*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1999, s. 327.

¹⁰¹ BINOVÁ, Monika. *Vražda novorozeného dítěte matkou*. Plzeň, 2015. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Právnická fakulta, s. 46. Tuto skutečnost potvrzují i prakticky všechny v této práci citované judikáty, které se dostaly až k Nejvyššímu soudu.

¹⁰² Srovnej kupříkladu Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 6. 2008, sp. zn. 8 Tdo 118/2008.

¹⁰³ Srovnej kupříkladu FÜRST, Václav. *Vražda novorozeného dítěte matkou. Kriminologický sborník*. 1959, č. 8, s. 363, kde se jednalo o vatu pocházející z menstruační vložky, kterou rodička řešila své krvácení, a měla ji tedy v dosahu.

¹⁰⁴ BINOVÁ, op. cit., s. 46. Srovnej kupříkladu Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. května 2014, sp. zn. 7 Tdo 571/2014, kdy došlo k uškrcení dítěte za pomoci tepláku.

¹⁰⁵ Českému čtenáři se pravděpodobně jako první vybaví Viktorka z knihy Boženy Němcové, která své dítě hodila do splavu. Srovnej NĚMCOVÁ, Božena. *Babička*. Praha: Knižní klub, 2016.

¹⁰⁶ Ibid., s. 47. Srovnej kupříkladu Rozhodnutí krajského soudu v Brně z 11. března 1953, sp. zn. 8 To 13/53 nebo Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2012 sp. zn. 3 Tdo 367/2012.

hlavička. Závěrem nutno podotknout, že dítě se může udusit i za zcela pasivního jednání matky, nechá-li je čerstvá rodička ležet obličejem dolů v posteli.¹⁰⁷

Relativně „snadné“ a rychlé je rovněž použití tupé síly, které je dalším z nejčastějších způsobů usmrcení, k němuž se matky uchylují. Míří přitom především na hlavičku, v níž oprávněně spatřují nejzranitelnější místo dítěte¹⁰⁸ (domnívám se, že místo vedení útoku může souviset rovněž se snahou utišit křik dítěte, který je jedním z faktorů, kvůli nimž se může rozrušení čerstvé matky stupňovat). Matka k tomu může použít své ruce, nějaký nástroj nebo může dítětem bít o nějaký kus nábytku či podlahu, případně je shodit z určité výšky na zem.¹⁰⁹

Poměrně zřídka dochází k ostatním způsobům, kterými může čerstvá rodička sprovodit dítě ze světa, tedy k upálení,¹¹⁰ otravě a střelným, bodným či řezným ranám.¹¹¹

Velice časté je naopak pasivní jednání matky, která dítěti nevěnuje náležitou péči, ač je toto opomenutí s to způsobit novorozenci smrt. Může se jednat jak o zanedbání akutní poporodní péče, tak o pozdější ponechání dítěte smrti v důsledku hladu, žízně či podchlazení (případně o výše zmíněnou variantu udušení).¹¹²

Veškeré zde uvedené způsoby lze ovšem kombinovat, takové jednání může dokonce odpovídat stavu zvýšeného rozrušení vražedkyně.¹¹³ Matky mohou kupříkladu v rozrušení nejprve dítě rdousit a poté je uhodit tupým předmětem.

3.1.3 Pachatel

Vražda novorozeného dítěte matkou patří mezi trestné činy, které jsou vzácné tím, že mají tzv. „konkrétní subjekt“.¹¹⁴ Takové trestné činy může dle § 114 odst. 1 TZ spáchat pouze pachatel se zvláštní vlastností, nikoli jakákoli osoba. V případě § 142 TZ se jedná o vlastnost

¹⁰⁷ BINOVA, op. cit., s. 49.

¹⁰⁸ Ibid., s. 46.

¹⁰⁹ KUČERA, Jiří. Způsob páchaní v případech vražd novorozeneckých dětí matkami. *Zdravotnictví a právo*. 2003, č. 7, str. 13.

¹¹⁰ Výjimku tvoří případ citovaný v článku MITLŮHNER, Miroslav. Opakování trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou podle § 220 tr. zák. *Kriminalistický sborník*. 1981 č. 4, str. 219.

¹¹¹ BINOVA, op. cit., s. 47-48. KUČERA, Způsob páchaní, op. cit., s. 13. Obě tyto práce doporučuji otrlým čtenářům jako zdroj ještě o něco bližšího popisu možných variant usmrcení dítěte matkou. Způsoby se opět příliš neliší nezávisle na zemi, kde k vraždě novorozence dochází, jak opět ukazuje studie pro účely Spojeného království Velké Británie a Severního Irska (včetně názorného grafu), srovnej The Law Commission. *Murder*, op. cit., s. 198.

¹¹² BINOVA, op. cit., s. 49.

¹¹³ Srovnej Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 1974, sp. zn. 7 To 45/73.

¹¹⁴ JELÍNEK, op. cit., s. 199.

mateřství, pachatelem je tedy žena, která usmrcené dítě porodila (v souladu s § 775 OZ). Zcela logicky tak tento trestný čin patří mezi činy, jež nemůže spáchat právnická osoba dle § 7 TOPO.

Čerstvé rodičky sice většinou jednájí samy, existují však případy, kdy jim ve vraždě pomůže nějaká blízká osoba, například babička dítěte. Osoba, která se jakýmkoli způsobem zúčastní na vraždě dítěte, tak bude trestána jako účastník na vraždě dle § 140 TZ (v její kvalifikované podstatě, neboť se jedná o dítě). Chybí jí totiž zákonem požadovaná privilegovaná vlastnost mateřství.¹¹⁵ Naopak spáchá-li matka tento čin jako spolupachatel či účastník (ať už v roli organizátora, návodce či pomocníka) bude se na ni stále vztahovat ustanovení §142 TZ (bude-li jednat v poporodním rozrušení).

3.1.4 Subjektivní stránka

Subjektivní stránka trestného činu představuje charakterizaci pachatele z hlediska jeho psychického rozpoložení ve vztahu k trestnému činu.¹¹⁶ V případě vraždy novorozeného dítěte matkou je nejdůležitějším rozlišovacím znakem, který zákonodárce vedl k zavedení této privilegované skutkové podstaty. V rozrušení způsobeném porodem je totiž matka schopna činu, ke kterému by za normálních okolností pravděpodobně tak snadno nepřistoupila.¹¹⁷

Toto rozrušení je třeba odlišit od obecného ustanovení, které se zabývá nepřičetností a zmenšenou přičetností. Rozrušení dle § 142 TZ je zvláštním duševním stavem, který musí být podle zákona výslovně způsoben porodem. Dle judikatury je přitom irelevantní, zda je pachatelka schopna rozpoznat protiprávnost svého činu a ovládnout ho.¹¹⁸ Může však nastat případ, kdy se k rozrušení vyvolanému porodem přidá některá z variant zmenšené přičetnosti, popřípadě kdy soud shledá, že matka nebyla přičetná vůbec. Soud dnes tedy krom znalce z oboru porodnictví nezřídka využívá i posouzení znalcem z oboru psychiatrie.¹¹⁹

¹¹⁵ Rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 11. 3. 1953, sp. zn. 8 To 13/53, uveřejněno pod Rt 89/1953.

¹¹⁶ JELÍNEK, op. cit., s. 218.

¹¹⁷ K vraždě novorozenat přistupují většinou matky, jež se obecně nacházejí v obtížné zdravotní či sociální situaci, existují však i případy, kdy se matky na dítě vysloveně těší. Srovnej MITLŮHNER, Miroslav. Čas jako významná právní skutečnost - k trestnosti vraždy novorozeného dítěte matkou. *Bulletin advokacie*. 2000, č. 1, s. 44. Na druhou stranu se jedná o jedinou zmínku podobného druhu, osobně jsem při zkoumání v této práci uváděných rozsudků (ani v ostatní dostupné literatuře) na takový případ nenarazila.

¹¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSFR ze dne 10. 7. 1992 sp. zn. 1 Tzf 6/91, zveřejněný pod č. 25/1992 Sb. rozh. tr.

¹¹⁹ Srovnej kupříkladu Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2012, sp. zn. 11 Tdo 149/2012.

Rozrušení matky je nejčastěji chvilkovou záležitostí, může však pokrývat období v řádu dní. Příčina spočívá ve fyziologických procesech, které u ženy porod vyvolal,¹²⁰ přičemž soud se zde opírá především o posudek znalce, konkrétně lékaře z oboru porodnictví. Ten zhodnotí jak průběh porodu, tak duševní stav rodičky vzhledem k porodu.¹²¹ Na první pohled by se mohlo zdát, že se jedná o porušení zásady volného hodnocení důkazů (neboť k prokazování tohoto trestného činu a s ním souvisejícím vyšetřováním duševního rozpoložení pachatelky je vždy potřeba tento důkazní prostředek), orgány činné v trestním řízení ovšem nejsou (alespoň teoreticky, otázku faktického vlivu posudku ponechávám prozatím stranou) závěry znaleckého posudku vázány a ostatním důkazním prostředkům není svým postavením výslech znalce či znalecký posudek nijak nadřazen.

Důležité je přitom psychické rozpoložení rodičky v okamžiku usmrcení dítěte, nikoli v období předtím či potom. Jak potvrzuje stávající judikatura, úmysl dítě usmrtit před porodem proto není na překážku použití § 142 TZ, dojde-li k faktickému jednání až během a z důvodu rozrušení.¹²² Na rozrušení nelze naopak automaticky usuzovat z porodu mimo zdravotnické zařízení bez pomoci lékaře.¹²³

Je pravda, že porod je náročný proces, který vyvolává stres a rozrušení u každé rodičky, pro účely § 142 TZ je však třeba rozrušení větší intenzity oproti obvyklému duševnímu rozpoložení průměrné rodičky. Nezřídka může (avšak nemusí) souviset s porodními komplikacemi. V důsledku tohoto abnormálního psychického stavu se u matky plně nerozvine mateřský pud a její vůle je značně oslabena.

Z hlediska zavinění (vnitřní vztah pachatele k určitým skutečnostem, jež zakládají trestný čin, skládající se ze složky vědění a ze složky volní¹²⁴) se u trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou v souladu s § 13 odst. 2 TZ vyžaduje úmysl, pouhé nedbalostní jednání k trestnosti nestačí. Nezáleží přitom, zda se ve vztahu k usmrcení dítěte jedná o úmysl přímý (pachatelka ví, že svým jednáním může způsobit smrt dítěte a v okamžiku svého jednání jí i docílit chce) či nepřímý (pachatelka je srozuměna s tím, že může dítě usmrtit, do této kategorie tedy spadá i lhostejnost vůči následku). Úmysl přitom nelze dovozovat pouze z absence příprav

¹²⁰ JELÍNEK, op. cit., s. 534 či Rozsudek Nejvyššího soudu ČSFR ze dne 10. 7. 1992 sp. zn. 1 Tzf 6/91, zveřejněný pod č. 25/1992 Sb. rozh. tr.

¹²¹ FREMR, op. cit., s. 866.

¹²² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 25. 1. 1974, sp. zn. 7 To 45/73, zveřejněné pod č. 38/1976 Sb. rozh. tr.

¹²³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 10. 2012, sp. zn. 11 Tdo 149/2012, též rozhodnutí Krajského soudu v Brně z 11. března 1953, sp. zn. 8 To 13/53.

¹²⁴ JELÍNEK, op. cit., s. 220.

na období po porodu, tedy neexistenci výbavičky či utajené těhotenství, v kterémžto smyslu se vyjádřil i Ústavní soud.¹²⁵

Mezi fakultativní znaky subjektivní stránky trestného činu patří dále především pohnutka a cíl trestného činu.¹²⁶ Rozrušení způsobené porodem však nelze jednoznačně subsumovat pod žádný z těchto znaků, z hlediska teorie bývá řazeno do jakési zbytkové kategorie „*jiný subjektivní vztah a stav*“.¹²⁷

Na rozdíl od jiných trestných činů¹²⁸ se po matce-vražedkyni dle § 142 TZ nepožaduje určitá pohnutka, cíl či záměr. Přesto jsou tyto znaky soudem zkoumány, tvoří totiž důležitý podklad pro stanovení druhu a výměry trestu v souladu s § 39 odst. 2 TZ. Nejvyšší soud dokonce v jednom případě vytkl znalci-porodníkovi, že se nezaobírá jak vlivem porodních bolestí na psychiku rodičky, tak její sociální situací, jež mohla k rozrušení značně přispět.¹²⁹

Z hlediska popisu psychiky pachatele si proto dovoluji na tomto místě stručně představit nejčastější pohnutky, které spolu s poporodním rozrušením ženy k tomuto jednání vedou, k čemuž se později vrátím v kapitole věnované otázce prevence.

Matky-vražedkyně bývají (jak v rozrušení, tak bez jeho existence) ovlivněny především svou rodinnou situací, tj. jakým způsobem by na existenci dítěte nahlíželi jejich nejbližší. Může se jednat jak o rodiče matky,¹³⁰ tak (častěji) o otce dítěte či partnera vražedkyně. Ve hře přitom může hrát roli neochota partnera mít děti či nedůvěra, že se jedná o jeho dítě, případně neexistence či ztráta partnera a pocit vražedkyně, že s dítětem zůstane navždy sama.¹³¹ Dítě je tedy vnímáno jako překážka šťastného osobního a rodinného života matky nebo jako prostředek jeho dalšího zhoršení. Tyto aspekty dnes oproti minulosti převažují nad socioekonomickou motivací usmrcení dítěte, která však může být jedním z důvodů neuspokojivé rodinné situace a nelze ji zcela přehlížet. Špatná ekonomická situace například může u pachatelky vyvolat myšlenku, že dítě skončí v ústavu, a ta ji podnítl k vražednému jednání.¹³² Na rozdíl od

¹²⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 9. 6. 2014, sp. zn. IV. ÚS 787/13.

¹²⁶ JELÍNEK, op. cit., s. 218.

¹²⁷ Ibid., s. 243.

¹²⁸ Jako příklad lze uvést § 316 odst. 1 TZ, v rámci kterého lze trestný čin vyzvědačství charakterizovat v jedné z jeho variant jako vyzvědačství určité informace „*s cílem vyžradit ji cizí moci*“.

¹²⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSFR ze dne 10. 7. 1992 sp. zn. 1 Tzf 6/91, zveřejněný pod č. 25/1992 Sb. rozh. tr.

¹³⁰ K této motivaci se mimochodem vyjádřil Nejvyšší soud ČR již v období první republiky, neboť v jednom ze svých rozhodnutí uvedl, že strach z rodičů nepředstavuje při usmrcení novorozeněte neodolatelné donucení, a nemá tak za následek beztrestnost činu. Srovnej Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. 6. 1921, sp. zn. Kr I 33/21.

¹³¹ KUČERA, Jiří. Motivace vražd novorozených dětí matkami. *Trestní právo*, 2003, roč. 8, č. 7-8, s. 17.

¹³² Ibid., s. 18.

minulosti¹³³ dnes už našťestí netvoří tak silnou motivaci k usmrcení dítěte širší negativní postoj společnosti ke svobodným matkám, který k tomuto jednání notně přispíval v předcházejících staletích.¹³⁴

Závěrem lze podotknout, že ne vždy musí pohnutka vražedkyně (jež se případně přidruží k existujícímu poporodnímu rozrušení) souviset se situací, v níž se matka nachází. Motivace matky může být i úplně jiného rázu: narodí-li se dítě se zdravotním postižením, může matka-vražedkyně tvrdit, že jednala ze soucitu.¹³⁵

3.2 Otázka privilegované skutkové podstaty

Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou patří mezi v trestním zákoníku poměrně vzácné případy privilegované skutkové podstaty a nezřídka bývá citován dokonce jako její modelový příklad.¹³⁶

Privilegovaná skutková podstata se vyznačuje nižší společenskou škodlivostí, k základní skutkové podstatě (zde spočívající v úmyslném usmrcení) totiž přistoupí okolnost, která onu společenskou škodlivost snižuje.¹³⁷ Privilegované skutkové podstaty zabití a vraždy novorozeného dítěte matkou tak ukazují snahu zákonodárců vydělit zvlášť tzv. „*situační vraždy*“¹³⁸ a oprostit se od souzení činu ryze podle jeho výsledku, jakkoli tragického.

Vražda novorozeného dítěte matkou je tedy ve vztahu speciality k vraždě podle §140 TZ. Poměr speciality má i k další privilegované skutkové podstatě zabití, v rámci které jedná pachatel rovněž v rozrušení (popřípadě v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného). Od obou jmenovaných trestných činů se liší specifikací subjektu a předmětu trestného činu, časovým vymezením a subjektivní stránkou; na matky, které zavraždí své dítě, však může být přesto aplikováno ustanovení vraždy dle § 140 TZ. Privilegovaná skutková podstata dle § 142 TZ totiž vyžaduje, aby bylo jednání matky zapříčiněno určitým psychickým stavem, a aplikace tohoto ustanovení je dále limitována poměrně krátkým časovým obdobím, v němž musí být trestný čin spáchán.

¹³³ KAFUŇKOVÁ, op. cit., s. 17-20.

¹³⁴ KUČERA, Motivace vražd, op. cit., s. 19.

¹³⁵ TICHÝ, Lukáš. Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestní právo*. 2006, č. 7-8, s. 23.

¹³⁶ Srovnej JELÍNEK, op. cit., s. 163-164 nebo ŠÁMAL, op. cit., s. 101.

¹³⁷ JELÍNEK, op. cit., s. 101.

¹³⁸ HONZÍK, Jakub. *Trestný čin vraždy a zabití podle § 140, § 141 tr. zák.* Praha, 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta, s. 45.

Vzhledem k tomu, že současná aplikace tohoto trestného činu pokulhává za dřívějšími obdobími, může vyvstat otázka po potřebnosti existence zákonné úpravy trestného činu vraždy novorozence dítěte matkou jako takové. Jakkoli by se však zákony měly přizpůsobovat době, domnívám se, že trestní zákoník tvoří *ultima ratio*, a proto nelze rušit některá z jeho ustanovení pouze z důvodu snižující se (avšak - což je důležité - ne zcela a dlouhodobě vymizelé) kriminality. Tím spíše by to mělo platit o privilegovaných skutkových podstatách, které v konečném důsledku slouží ku prospěchu pachatelům a v nichž spatřuji jeden z projevů zásady humanismu v trestním zákoníku (neboť posléze umožňují lidštější přístup orgánů činných v trestním řízení k případným pachatelům).¹³⁹ Ačkoli se jedná o případy sporadické, bez jejich existence by dolní hranice trestní sazby § 140 ve své kvalifikované skutkové podstatě činila patnáct let, což se oproti běžným vražedkyním zdá pro poporodním rozrušením ovlivněné matky příliš přísné. Situaci přitom nelze řešit užitím mimořádného snížení trestu odnětí svobody dle § 58 TZ, neboť to je ve většině případů omezeno dolní hranicí, a především proto, že jeho užití závisí na volném uvážení soudu a nejedná se o systémový prvek.

S tím souvisí i další ospravedlnění existence privilegovaných skutkových podstat, se kterým přichází Hořák.¹⁴⁰ Na rozdíl od trestního zákona z roku 1961 je totiž současný trestní zákoník založen na formálním pojetí trestného činu.¹⁴¹ Zvyšující se počet privilegovaných skutkových podstat trestných činů proti životu lze v této souvislosti chápat jako projev snahy zákonodárce řešit problémy vyvstalé opuštěním dřívějšího materiálně-formálního pojetí. Výsledkem je o něco větší kazuističnost současného trestního zákoníku. Materiální hledisko (tedy škodlivost či nebezpečnost trestného činu pro společnost) by se totiž jinak zcela přesunulo z roviny viny a kvalifikace trestného činu jako takového do roviny uplatnění trestní odpovědnosti (díky zásadě subsidiarity trestní represe dle § 12 odst. 2 TZ) a roviny trestání (§ 39 odst. 2 TZ).¹⁴²

Existence privilegovaných skutkových podstat je tedy výslovným přihlášením se k nutnosti rozlišovat stupeň viny, ba dokonce návodem, podle jakých hledisek lze u určitých trestných činů k otázce viny a s tím související výši trestu přistupovat. Trestní zákoník by totiž měl v ideálním případě reflektovat stupeň morálního odsouzení jednotlivých trestných činů v rámci společnosti (a zároveň jej upevňovat, případně pomáhat u jednotlivců utvářet).

¹³⁹ Současný trestní zákoník ostatně naopak zavedl úplně novou privilegovanou skutkovou podstatu zabití (§141 TZ), a to i přesto, že si zákonodárci museli být vědomi, že se rovněž nebude jednat o příliš frekventovaný trestný čin. Srovnej Ministerstvo spravedlnosti. *Statistické ročenky kriminality* [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

¹⁴⁰ HOŘÁK, Jaromír. *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2011, s. 275n.

¹⁴¹ § 13 odst. 1 TZ. K tomu srovnej § 3 zák. č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴² HOŘÁK, op. cit., s. 275n.

3.2.1 Dva konkrétní případy

Na tomto místě si dovolím představit dva modelové příklady vražd dítěte, z nichž jeden byl klasifikován jakožto vražda podle § 140 TZ, kdežto druhý jako vražda novorozence matkou podle § 142 TZ. Uvedené případy sice demonstrují výše uvedené trendy, které jsou společné oběma případům (například místo usmrcení, pohnutky vražedkyně či způsob usmrcení), obsahují však i jisté rozdíly. Názorná ukázka by tak měla pomoci představit si, jakým způsobem a z jakých důvodů (ne)bývá ustanovení § 142 TZ v konkrétních případech aplikováno. Hranice bývá velice tenká a často závisí na obsahu posudku znalce, což judikatura nezřídka připouští.¹⁴³

První případ ilustruje trestný čin vraždy novorozence matkou podle § 142 TZ, ačkoli k této právní kvalifikaci dospěl až Nejvyšší soud. Soudy nižšího stupně totiž nevezly v potaz některé skutečnosti a obviněnou odsoudily pro trestný čin vraždy podle § 140 TZ v její kvalifikované skutkové podstatě. Nejvyšší soud však ve svém usnesení ze dne 25. 2. 2003, sp. zn. 7 Tdo 156/2003, shledal, že se jednalo o vraždu spáchanou v rozrušení způsobeném porodem, předcházející rozhodnutí zrušil a věc vrátil soudům k novému projednání.

Obviněná v predestřeném případě porodila zdravé dítě, načež je zabalila do osušky, a tu vložila do několika igelitových tašek, které ukryla do skříně ve svém pokoji. Dítě následkem tohoto jednání zemřelo udušením „v důsledku znemožnění přístupu vzduchu do dýchacích cest jejich mechanickým překrytím.“¹⁴⁴

Žena své těhotenství tajila a nijak se nepřipravovala na dobu po porodu, z čehož soudy nižší instance dovozovaly, že obviněná již v období těhotenství pojala úmysl dítě usmrtit. Nejvyšší soud však upozornil na již zmíněnou skutečnost, že takový úmysl nijak nevylučuje možnost, že dítě bude následně zavražděno až v důsledku rozrušení způsobeného porodem.

Nejvyšší soud dále uvedl, že soudy neuvážily veškeré okolnosti spojené s průběhem porodu a obdobím bezprostředně následujícím. Své závěry oba soudy krom výše uvedených důvodů opřely především o skutečnost, že obviněná „*telefonicky omluvila svou nepřítomnost v zaměstnání, racionálním způsobem ukryla mrtvolu dítěte, přiléhavě komunikovala s přivolaným zdravotnickým personálem apod.*“ Zcela však pominuly, že se jednalo o dlouhý porod (přibližně 9 hodin), při němž byla rodička ve velkých porodních bolestech zcela sama a po kterém musela být (již po svém vražedném jednání) pro velkou ztrátu krve, snížení tlaku s odkrvením mozku a

¹⁴³ Srovnej kupříkladu usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. května 2014, sp. zn. 7 Tdo 571/2014 či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. června 2008, sp. zn. 8 Tdo 118/2008.

¹⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2003, sp. zn. 7 Tdo 156/2003.

s tím související kolaps převezena záchrannou službou do nemocnice. Nijak se též nevypořádaly s pohnutkou matky-vraždkyně, která spočívala v tom, že její partner nebyl otcem dítěte. V posuzovaném případě byla proto obviněná v průběhu svého těhotenství vystavena velkému stresu, spojeného s její snahou utajit těhotenství před partnerem i před rodiči, s nimiž bydlela. Nejvyšší soud v této souvislosti poznamenal, že průběh porodu nelze hodnotit zcela izolovaně, bez přihlídnutí k období těhotenství.

V souhrnu tedy konstatoval, že uváží-li se „*vliv všech nepříznivých okolností provázejících těhotenství a porod v celém souhrnu na obviněnou v době posuzovaného činu*“¹⁴⁵ lze předpokládat, že se obviněná nacházela v takovém rozrušení, jež ji mohlo dohnat k jejímu násilnému jednání.

Oproti tomu v druhém ilustračním případě potvrdil Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 13. 5. 2014, sp. zn. 7 Tdo 571/2014, rozhodnutí nižších instancí a dovolání odmítl jako zjevně neopodstatněné. Obviněná tak zůstala odsouzena pro zvlášť závažný zločin vraždy podle § 140 odst. 2, odst. 3 písm. c) TZ k trestu odnětí svobody v trvání patnácti let a šesti měsíců.

Tento případ se v určitých aspektech shodoval s prve uvedeným (smrt nastala rovněž udušením v bytě rodičky, ačkoli jiným způsobem, matka rovněž tajila těhotenství), znalec však u obviněné neshledal dostatek indicí pro existenci poporodního rozrušení dle § 142 TZ, kterým se matka-vraždkyně zaštiťovala. Porod totiž proběhl rychle a bez komplikací a její chování v průběhu těhotenství i po něm bylo zcela rutinní. Obviněná nebyla prvorodičkou, na porod doma se tedy byla schopna náležitě připravit.

Pro účely zákonem požadovaného poporodního rozrušení Nejvyšší soud uvedl, že se musí jednat „*o takové rozrušení, které není běžným doprovodným rysem každého porodu, a že musí mít původ v procesech provázejících porod. Tyto procesy pak musí být něčím mimořádné, aby běžný stres, běžné rozrušení, ovlivnily natolik, že dojde k naprosto nestandardní změně chování rodičky. Dojde k odbourání vznikajícího přirozeného mateřského vztahu k nově narozenému dítěti a paradoxně k iracionálnímu násilí proti původci toho, co mimořádné rozrušení a změnu vědomí zavinilo. Nic takového však v této trestní věci prokázáno nebylo.*“¹⁴⁶

Nutno dodat, že obviněná si v tomto případě nepřiznávala svou vinu, přičemž „*odpovědnost za to, co po porodu udělala, se pokoušela přenést na další osoby, a to na svého manžela, druha apod.*“¹⁴⁷ Vůči dítěti rovněž jednala drastičtěji (uškrtila ho tepláky, než stihlo propuknout v pláč) a jeho usmrcení déle skrývala (několik měsíců, igelitovou tašku s dítětem přitom postupně stěhovala). Její jednání tedy působí daleko chladnokrevněji.

¹⁴⁵ Ibidem.

¹⁴⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 5. 2014, sp. zn. 7 Tdo 571/2014,

¹⁴⁷ Ibidem.

4. Sankce

Trestní zákoník je postaven na dualismu trestněprávních sankcí, které dělí na tresty a ochranná opatření¹⁴⁸ (na rozdíl od trestání mladistvých, které je v rámci své soustavy výchovných, ochranných a trestních opatření založeno na monistickém přístupu¹⁴⁹), jejichž funkce se liší. Zatím co u ochranného opatření je újma spíše průvodním jevem, u trestu ji lze (jak název napovídá) pokládat za jednu z jeho primárních funkcí. Ochranná opatření mohou být ukládána i za čin jinak trestný, v ostatních případech jsou však ve vztahu k trestu podobného charakteru subsidiární.¹⁵⁰ Primárně tedy soud přistupuje k ukládání trestu.

V České republice tvoří univerzální trestní sankci trest odnětí svobody. Trestní sazba uvedená u § 142 TZ přitom činí tři léta až osm let, což je hluboko pod dolní hranicí trestní sazby vraždy dle § 140 TZ, a to i v její základní skutkové podstatě. Tři léta totiž tvoří maximum, při kterém může soud v České republice přikročit k podmíněnému odkladu výkonu trestu odnětí svobody (s dohledem probačního úředníka či bez jeho dohledu). Jedná se však též o spodní hranici, při níž činí promlčecí doba trestní odpovědnosti již pět let.¹⁵¹ Na horní hranici osmi let lze nahlížet jako na číslo poměrně symbolického charakteru: u zvláště závažných zločinů (jímž však vražda novorozence matkou není) tvoří osm let dle § 56 (2) TZ hranici, při níž je pachatel považován již za tak nebezpečného, aby byl zařazen do věznice se zvýšenou ostrahou. Zároveň se však zákonodárce rozhodl nestanovit trestní sazbu tak přísně, aby se skutečně jednalo o zvláště závažný zločin dle § 14 (3) TZ, a v souladu s tím rovněž nestanovil trestnost jeho přípravy.

Soud ovšem nemusí vůbec přistoupit k (podmíněnému) odnětí svobody a může se v závislosti na okolnostech (v souladu s obecnými zásadami dle §39 TZ) rozhodnout pachateli stanovit některý z alternativních trestů. Navzdory přeplněnosti věznic¹⁵² však soudy k alternativním trestům nepřistupují příliš ochotně, zejména u trestné činnosti s takto závažným následkem.

Navzdory nezávislosti soudu může hrát (ač nevědomě) při jeho rozhodování roli vliv i společenské mínění a média, které se vraždami dětí zaobírají poměrně často a bombasticky, a utužují tak ve společnosti touhu po názorném potrestání pachatelek (nezávisle na tom, zda se

¹⁴⁸ § 36 TZ.

¹⁴⁹ JELÍNEK, op. cit., s. 462.

¹⁵⁰ Ibid., s. 463.

¹⁵¹ § 34 odst. 1 písm. d) TZ.

¹⁵² Generální ředitelství Vězeňské služby ČR. *Statistická ročenka vězeňské služby České republiky 2017*. [online][cit. 7. 6. 2018] Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/05/Statisticka%20A1-ro%20Denka-V%20Bze%2088sk%20A9-slu%20BEby-%20Ceska9-republiky-za-rok-2017.pdf>, s. 46-84.

jedná o čin spáchaný v poporodním rozrušení či ne).¹⁵³ Obecně lze však (alespoň dle dostupných statistik¹⁵⁴) říci, že v mnoha případech soudy přistupují za pomoci uložení podmíněčného trestu odnětí svobody k rozrušeným matkám ještě poměrně shovívavě.¹⁵⁵ V některých případech přitom mohou v rámci trestání vražedkyně převážit další zájmy, kupříkladu výchova a péče o starší dítě.¹⁵⁶

Osobně se domnívám, že navzdory závažnému následku, jakým smrt dítěte neoddiskutovatelně je, by soudy v případě prokázaného rozrušení způsobeného porodem měly obecně přistupovat spíše k ukládání trestů při dolní hranici trestní sazby či k podmíněnému odsouzení trestu odnětí svobody (s případným dohledem, kupříkladu stará-li se matka o další dítě či je-li opět těhotná). Nelze pochopitelně pominout jisté protiargumenty: z hlediska generální prevence je třeba odstrašit případné další pachatele, lze se rovněž bát zneužití existence tohoto trestného činu a justičních omylů, kdy se z odpykání trestu zčásti či zcela vyvlékne chladně kalkulující vražedkyně. Z mého pohledu však pomocí těchto tvrzení nelze omluvit případné paušální udílení vysokých trestů, jež by šlo proti smyslu existence privilegované skutkové podstaty.

Ve vztahu ke generální prevenci je důležité podotknout, že se budoucí vražedkyně nemohou ani zdaleka spolehnout na to, že je za jejich jednání nebude čekat přísný trest. Vše totiž záleží na okolnostech a posouzení soudu, v mnoha případech tak jejich jednání může být stále subsumováno pod vraždu dle § 140 TZ. Justiční omyl nelze pochopitelně vyloučit, ovšem v souladu se zásadou *in dubio pro reo* by měl být soud i při trestání veden vírou, že pachatelka čin spáchala v poporodním rozrušení. Opakování tohoto trestného činu není příliš

¹⁵³ Jako příklad lze uvést článek ŠEMROVÁ, Alžběta. Vražedkyně miminka z Plzně: Novorozence zabila paličkou na maso a nožem! *Expres.cz* [online], 17. 8. 2017 [cit. 10. 6. 2018]. Dostupné z: https://www.expres.cz/vrazda-miminka-v-plzni-0bm-/zpravy.aspx?c=A170816_134557_dx-zpravy_beta, HRADSKÁ, Vlad'ka. Pohodila novorozence do křoví. *Blesk.cz* [online], 31. 5. 2011 [cit. 10. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-krimi/153980/pohodila-novorozence-do-krovi-dostala-5-let.html> (kterýžto článek je poměrně stručný, ale i tak vyvolává v komentářích potřebu se vyjádřit k nutnosti matky-vražedkyně trestat přísnějším způsobem), Televize Nova. Matka, která pohodila miminko, dostala PODMÍNKU. *Tn.cz* [online], 6. 1. 2011 [cit. 10. 6. 2018]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/clanek/zpravy/cernakronika/matka-ktera-pohodila-miminko-dostala-podminku.html> nebo VACULA, Vladimír. Trest za vraždu novorozence platí. Neobstál ani argument, že soudce nerodil. *iDNES.cz* [online], 20. 6. 2017 [cit. 10. 6. 2018]. Dostupné z: https://usti.idnes.cz/odvolaci-vrchni-soud-praha-potvrdil-15-let-za-vrazdu-novorozence-ve-steti-1ql-/usti-zpravy.aspx?c=A170620_131946_usti-zpravy_vac2.

¹⁵⁴ JÍRA, Václav, VELEMÍNSKÝ, Miloš, VOREL, František. Vraždy novorozenců v České republice a psychosociální stav jejich matek. *Prevence úrazů, otrav a násilí*. 2005, č. 1, s. 38.

¹⁵⁵ Níže citované statistiky v tomto směru bohužel nerozlišují mezi prostou vraždou dítěte a vraždou novorozence matkou, spáchanou v poporodním rozrušení. Lze však důvodně předpokládat, že mírnější tresty se pojí s druhou z uvedených skupin.

¹⁵⁶ ODLASOVÁ, op. cit., s. 56.

pravděpodobné,¹⁵⁷ není proto tolik třeba dbát na aspekt individuální prevence trestu. Samotná problematika efektivity trestu odnětí svobody, zejména jeho výchovné funkce, by ostatně vydala na samostatnou práci. Dále lze poznamenat, že spáchala-li matka čin skutečně v poporodním rozrušení, lze alespoň předpokládat, že činu bude následně v mnoha případech litovat a že jí budou výčitky svědomí a pohledy okolí zdaleka nejhorším trestem. Argumentace zadostiučiněním příbuzných zavražděného se též jeví jako scestná, neboť se jedná rovněž o příbuzné vražedkyně, kteří naopak nezřídka prosí soud o shovívavost.¹⁵⁸

Závěrem si dovoluji doplnit pouze pár slov k úvodu zmíněným ochranným opatřením: vyjma zabránění věci (například vražedného nástroje) lze předpokládat, že k uložení ochranného opatření soud přistoupí především v případě, kdy k rozrušení přistoupí nějaká duševní porucha, případně je-li čin spáchán pod vlivem závislosti na omamné látce.

¹⁵⁷ Vyloučit to však nelze. Srovnej MITLŮHNER, Opakování, op. cit., ve kterém se autor věnuje případu, ve kterém matka vypověděla, že se jedná již o druhé dítě, které v rozrušení hned po porodu usmrtila.

¹⁵⁸ APPEL, Jacob M. When Infanticide Isn't Murder. *HuffPost*, [online]. 2009 [cit. 9. 6. 2018]. Dostupné z: https://www.huffingtonpost.com/jacob-m-appel/when-infanticide-isnt-mur_b_279703.html?guccounter=2.

5. Kriminologické aspekty

5.1 Statistika a otázka latence

Rozbor problematiky vraždy novorozeného dítěte matkou by nebyl úplný bez zmínky o tom, jak často bývá pro tento trestný čin někdo v České republice odsouzen. Následující pasáž přesto může působit poněkud strohým dojmem, dokonce se zdá být poněkud nelidské takto redukovat jednotlivé případy a osoby na čísla. Je potřeba mít na paměti, že každý případ a každý pachatel je jedinečný. Za pomoci níže uvedených číselných přehledů lze na druhou stranu ocenit, že ke spáchání tohoto trestného činu dochází velice zřídka.

K dispozici je předně poměrně zevrubná studie pro léta 1992-2002 (včetně),¹⁵⁹ která vychází především z materiálů v policejní databázi, z jednotlivých znaleckých posudků a ze soudních spisů.¹⁶⁰ Podle citované studie bylo v uvedených letech obviněno 43 pachatelek vražd novorozenců (v průměru přibližně čtyři ročně), z nichž 30 (tedy méně než tři ročně) bylo soudy zhodnoceno jako vražedkyně, které jednaly v poporodním rozrušení.¹⁶¹ V dalších sedmi případech dospěl trestný čin pouze do stadia pokusu a v pěti případech se nepodařilo zjistit pachatele.¹⁶² Dohromady se tedy jedná o 55 případů (v průměru pět ročně). Více než polovina vražedkyň byla rozvedená či svobodná a zhruba v polovině případů se jednalo o nezaměstnané či dosud studující ženy.¹⁶³

Na stránkách ministerstva spravedlnosti jsou dále přístupné *Statistické ročenky kriminality*,¹⁶⁴ a to od roku 1995 do roku 2017. V těchto ročenkách je u každého trestného činu uveden přehled sestavený na základě informací poskytnutých státním zastupitelstvím a dále statistika založená na číslech uváděných soudy. Tyto dvě informace se nezřídka liší, obviněná se může před soud dostat až v následujícím roce, její případ ovšem nemusí k soudnímu řízení dospět vůbec. Cenné jsou však pouze údaje od roku 2006, neboť do té doby není v těchto ročenkách trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou evidován. Vzhledem k informacím získaným v rámci výše uvedené studie se pravděpodobně jedná o opomenutí.

¹⁵⁹ JÍRA, VELEMÍNSKÝ, VOREL, op. cit., s. 30-44.

¹⁶⁰ Ibid., s. 32. Autoři se dále na straně 39 vyjadřují k náročnosti svého bádání, neboť ne všechny dokumenty jim byly poskytnuty v požadovaném termínu a vzhledem k citlivosti požadovaných informací museli využít pomoci Policejního prezidia v Praze.

¹⁶¹ Ibidem.

¹⁶² Ibid., s. 36.

¹⁶³ Ibid., s. 37.

¹⁶⁴ Ministerstvo spravedlnosti. *Statistické ročenky kriminality* [online], op. cit. Nutno podotknout, že počet vražd novorozených dětí matkou evidují i policejní statistiky. V rámci výše uvedeného přehledu však od roku 2006 (kdy dochází k jejich zveřejnění) preferují číselné údaje poskytnuté ze strany soudů, neboť teprve s pravomocným rozsudkem lze považovat vinu za prokázanou a právní kvalifikaci za konečnou a platnou.

Dostupné údaje pro léta 2006-2016 jsou následující:

V roce 2006¹⁶⁵ byly pro tento trestný čin odsouzeny 2 ženy, a to k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v rozmezí 1 - 5 let. Pro srovnání, v témže roce soudy odsoudily 153 pachatelů pro „obyčejnou“ vraždu dle § 219 tehdejšího trestního zákoníku.¹⁶⁶

V roce 2007¹⁶⁷ se rovněž jednalo o 2 případy, soudy však k vražedkyním přistoupily shovívavěji a uložily jim pouze podmíněný trest odnětí svobody (jedna z odsouzených ovšem musela podstoupit ochranné léčení). Statistika státního zastupitelství v té samé době eviduje pro tento trestný čin 2 trestní stíhání (v odlišném regionu, nejedná se tudíž o tytéž obviněné).

V následujícím roce (2008)¹⁶⁸ se tento počet v rámci statistiky státního zastupitelství nemění, údaje soudů však poukazují pouze na jediný případ, ve kterém byl uložen trest odnětí svobody ve výši 1 - 5 let.

V roce 2009¹⁶⁹ nebyla pro tento trestný čin souzena ani trestně stíhána žádná osoba.

V roce 2010¹⁷⁰ nabyl účinnosti současný trestní zákoník, ve statistickém přehledu Ministerstva spravedlnosti jsou proto od té doby uváděny zvlášť trestné činy spáchané podle předchozího a podle současného trestního zákoníku. K tomuto roku tak byla v součtu 1 osoba stíhána a 1 osoba odsouzena k trestnímu opatření odnětí svobody s podmíněným odkladem výkonu.

¹⁶⁵ Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2006* [online] [cit. 15. 6.2018].

Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_uzivatelske_dokumenty&sloupec=obsah_dokumentu&where=id_dokumentu=51&typSloupce=uziv&fileName=Rocenka_kriminality2006.pdf, s. 247-250.

¹⁶⁶ § 219 zák. č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶⁷ Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2007* [online] [cit. 15. 6.2018].

Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_uzivatelske_dokumenty&sloupec=obsah_dokumentu&where=id_dokumentu=52&typSloupce=uziv&fileName=Rocenka_kriminality2007.pdf, s. 254-255.

¹⁶⁸ Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2008* [online] [cit. 15. 6.2018].

Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_uzivatelske_dokumenty&sloupec=obsah_dokumentu&where=id_dokumentu=281&typSloupce=uziv&fileName=Rocenka_kriminality2008.pdf, s. 258-259.

¹⁶⁹ Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2009* [online] [cit. 15. 6.2018].

Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_uzivatelske_dokumenty&sloupec=obsah_dokumentu&where=id_dokumentu=281&typSloupce=uziv&fileName=Rocenka_kriminality2008.pdf, s. 257-258.

¹⁷⁰ Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2010* [online] [cit. 15. 6.2018].

Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=365641&typSloupce=pdf&fileName=null, s. 258-259.

V roce 2011¹⁷¹ byly odsouzeny 2 osoby, z nichž jedné byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody v rámci statistiky sledované kategorie 1-5 let a druhé odnětí svobody podmíněně odložené.

V roce 2012¹⁷² nedošlo k žádnému trestnímu stíhání pro vraždu novorozeného dítěte matkou.

Totéž se v roce 2013¹⁷³ týká soudních řízení, státní zastupitelství však již eviduje 1 případ.

V roce 2014¹⁷⁴ se tento případ pouze přesouvá do stadia soudního řízení a předmětná matka-vražedkyně je odsouzena k odnětí svobody s podmíněným odkladem výkonu.

Pro rok 2015¹⁷⁵ ani 2016¹⁷⁶ opět není (na rozdíl od vražd dle § 140 TZ, jejichž počet však ve sledovaných letech rovněž klesá) evidován jediný případ. Pro následující léta dosud nejsou statistické údaje k dispozici.

¹⁷¹ Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2011* [online] [cit. 15. 6.2018].

Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=474583&typSloupce=pdf&fileName=null, s. 17-18 a

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=487596&typSloupce=pdf&fileName=null, s. 273-274.

¹⁷² Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2012. 1. část* [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=683326&typSloupce=pdf&fileName=null, s. 17-18 a

Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2012. 2. část* [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=683327&typSloupce=pdf&fileName=null, s. 273-274.

¹⁷³ Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2013. 1. část* [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=743335&typSloupce=pdf&fileName=null, s. 17-18 a

Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2013. 2. část* [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=743336&typSloupce=pdf&fileName=null, s. 273-274.

¹⁷⁴ Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2014. 1. část* [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=743335&typSloupce=pdf&fileName=null, s. 17-18 a

Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2014. 2. část* [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=743336&typSloupce=pdf&fileName=null, s. 273-274.

¹⁷⁵ Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2015. 1. část* [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=1265159&typSloupce=pdf&fileName=null, s. 27-28 a

Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2015. 2. část* [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=1265160&typSloupce=pdf&fileName=null, s. 273-274.

V letech 2005-2016 tak bylo pro zkoumaný trestný čin odsouzeno 9 osob (tedy méně než 1 osoba ročně). Z hlediska věku přitom nelze vysledovat žádný trend, matky-vraždkyně pochází z velmi různorodých věkových kategorií, od nejmladší ve věku 15-17 let až po 40-49 let věku. Údaje poskytnuté soudy dále nijak nenaznačují, že by matky ke svému jednání přistupovaly pod vlivem nějaké návykové látky. Více doplňujících informací již *Statistické ročenky kriminality* neposkytují.¹⁷⁷

Výše uvedená číselná rekapitulace trestních stíhání a soudních řízení dokládá, že k trestnému činu vraždy novorozeného dítěte matkou dochází velice vzácně a v souladu s celkovým poklesem počtu vražd evidentně klesá i počet vražd novorozených dětí matkou. Od roku 2012 byla dle dostupných údajů pro tento trestný čin pravomocně odsouzena jediná osoba. V rámci jednotlivých statistik se však nijak neodráží latentní kriminalita, mnohé případy totiž vůbec nemusí dospět do stadia, kdy je soud či státní zastupitelství zaznamená. Koneckonců, předmětu útoku (tělo novorozence) je díky jeho velikosti daleko snazší se zbavit než v případě dospělého jedince. Jindy je tělo nalezeno, avšak orgánům činným v trestním řízení se nepodaří dohledat pachatele.¹⁷⁸ Těhotné ženy se samozřejmě ocitají pod drobnohledem svého okolí,¹⁷⁹ mnohým se však své těhotenství daří velice úspěšně utajit, jak ostatně dokládá velká část v této práci uváděných soudních rozhodnutí. Přesto se domnívám, že i když uvážíme nedokonalost uvedených statistik, stále se bude jednat o jeden z nejvzácněji páchaných trestných činů.¹⁸⁰

¹⁷⁶ Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2016. 1. část* [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavvy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=1265167&typSloupce=pdf&fileName=null, s. 28-29 a Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2016. 2. část* [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavvy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=1265168&typSloupce=pdf&fileName=null, s. 273-274.

¹⁷⁷ Ministerstvo spravedlnosti. *Statistické ročenky kriminality* [online], op. cit.

¹⁷⁸ Tak tomu bylo například v roce 2015, kdy *Statistická ročenka kriminality* neeviduje jediný případ vraždy dle § 142 TZ, avšak policie zaznamenává jeden případ, který však končí ve stadiu prověřování. Srovnej Policejní prezidium ČR. *Statistický výkaz č. 1 za období od 1. 1. 2015 do 31. 12. 2015* [online] [cit. 17. 6.2018]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/soubor/statistiky-od-01-01-2015-do-31-12-2015-zip.aspx>.

¹⁷⁹ Na tomto místě lze zcela na okraj zmínit případy, kdy může dojít k trestním oznámením ve věci vraždy dítěte matkou ze strany jejího okolí, policejní orgány však zjistí, že matka vůbec nebyla těhotná. Jedná se o zcela výjimečné případy *graviditas spuria*, při nichž matka natolik touží po dítěti, že její tělo jeví veškeré příznaky těhotenství až na existenci samotného plodu uvnitř dělohy. Nenarodí-li se následně dítě, může okolí matku podezřívat z vraždy. Srovnej ROZTOČIL, Aleš a kolektiv. *Moderní gynekologie*. Praha: Grada Publishing, 2011, s. 435.

¹⁸⁰ Lze totiž předpokládat, že v součtu s nezaznamenanými případy se stále nebude jednat o navýšení v řádu desítek, ba stovek případů ročně.

5.2 Prevence

K vraždám novorozenců matkou dochází vzácně, přesto nelze zcela pominout otázku prevence. Z hlediska opatření předcházejících jakékoli trestné činnosti lze dle teoretiků kriminologie hovořit o tzv. „sociální, situační a viktimologické prevenci“,¹⁸¹ v následující podkapitole lze však ze zcela pochopitelných důvodů vynechat poslední jmenovanou oblast, která se zabývá především osvětou mezi potenciálními oběťmi.

Situační prevenci lze obecně charakterizovat jako snahu předcházet vzniku příležitostí, při nichž lze trestný čin spáchat.¹⁸² Matka však může dítě porodit a následně usmrtit prakticky na jakémkoli opuštěnějším místě, v tomto směru lze proto pouze doporučit nenechávat ji v posledních dnech těhotenství příliš o samotě. To je pochopitelně proveditelné jedině v případě, že se budoucí matce nepodaří své těhotenství úspěšně utajit. Osvěta týkající se příznaků těhotenství je tak důležitá nejen vůči ženám, ale i vůči mužské části populace.

Opatření v oblasti sociální prevence obvykle nemají tak rychlé výsledky jako v oblasti prevence situační, z dlouhodobého hlediska jsou však efektivnější.¹⁸³ Prostřednictvím svého sociálního prostředí a obecně přijímaných norem chování je totiž potenciální pachatel usměrňován tak, aby myšlenku na trestný čin vůbec nepojal, případně neměl vůli ji realizovat. V tomto ohledu je důležitý odstrašující efekt, který má na možné matky-vražedkyně právě trestní právo, respektive trestní zákoník.¹⁸⁴ Vědomí, že násilné jednání povede k represí ze strany státu, musí být u čerstvých rodiček s to převážit nad jakoukoli strážní, které jim v jejich myšlenkách živé dítě v budoucnu přinese. Důležitý je též nízký počet neobjasněných případů vražd, vede totiž k pocitu, že trest za nedovolené jednání následuje prakticky automaticky.¹⁸⁵ Jistý musí být i obecný odsudek ze strany společnosti (tedy vědomí, že jednání je nejen protiprávní, nýbrž i z hlediska obecného pojetí morálky odsuzované společností¹⁸⁶). Osobně se domnívám, že v tomto ohledu je současný stav uspokojivý, povědomí o trestnosti a pravděpodobných následcích usmrcení dítěte je ve společnosti (i díky případům zveřejňovaným prostřednictvím médií) dostatečně rozšířené.

¹⁸¹ NOVOTNÝ, Oto, ZAPLETAL, Josef a kolektiv. *Kriminologie. 2. přeprac. vyd.* Praha: Nakladatelství ASPI – Wolters Kluwer, 2004, s. 170-188.

¹⁸² Ibid., s. 180.

¹⁸³ Ibid., s. 187.

¹⁸⁴ Ibid., s. 203-204.

¹⁸⁵ Tzv. „pravidlo naprosté jistoty“, srovnej FOUCAULT, Michel. *Dohlížet a trestat. Kniha o zrodu vězení.* Praha: Dauphin, 2000, s. 148-149.

¹⁸⁶ Srovnej problematiku stahování filmů, vůči které se trestní právo staví přísněji, než hlásá obecný postoj současné společnosti, především v rámci mladší části populace.

V rámci prevence je též důležité, aby se matky nedostávaly do situací, kdy pociťují motivaci k vraždě, ba kdy jsou k tomu svým okolím popouzeny. Takové situace mohou pomoci dohnat k činu jak chladnokrevně a dopředu o vraždě uvažující ženy, tak matky, které se ocitnou v rozrušení vyvolaném porodem. Nejdůležitějším faktorem je přitom nechtěné těhotenství.

Ženy dnes mají k dispozici různé druhy antikoncepčních prostředků. Pokud antikoncepce selže, právní úprava umělého přerušování těhotenství je v České republice poměrně liberální. Do konce prvních 12 týdnů těhotenství se může žena z jakýchkoli příčin rozhodnout své těhotenství přerušit, nebrání-li jí v tom zdravotní důvody.¹⁸⁷ Matka by tedy měla mít v ideálním případě dostatek času své těhotenství zjistiť a uvážit, zda si chce dítě ponechat. Po uvedených 12 týdnech lze k přerušování překročit již jen ze zdravotních důvodů.¹⁸⁸

Matkám, které se k tomuto kroku z jakéhokoli důvodu neodhodlají, jsou k dispozici v Čechách poměrně rozšířené babyboxy.¹⁸⁹ Do těchto schránek (které se nachází většinou v areálu nemocnice) může žena anonymně vložit své dítě, o které se bezprostředně postará zdravotnický personál a které může být (pokud se o ně nikdo nepřihlásí) nabídnuto k adopci. Zavedení babyboxů mělo krom zastánců i své kritiky: ti se obávali jak možných zdravotních potíží dítěte (podle mého názoru ne příliš důvodně, neboť zdravotnický personál je schopen se k dítěti dostat velice rychle), tak možného porušení Úmluvy o právech dítěte. Ta totiž v článcích 7 a 8 upravuje i právo znát své rodiče a s tím související právo na ochranu identity dítěte.¹⁹⁰ Osobně se však stavím na stranu zastánců existence babyboxů, právo dítěte na život by mělo v těchto případech rozhodně převážet. Domnívám se, že takový výklad je zcela v souladu s článkem 3 (který ve svém prvním odstavci deklaruje, že právní úprava by především měla sledovat zájem dítěte) a článkem 6 (obsahujícím právo dítěte na život) citované úmluvy.¹⁹¹

Spočívá-li jedna z pohnutek vraždy ve snaze utajit porod (tedy nenechat dítě ani zakřičet, aby se o všem okolí nedozvědělo), může samotnému vražednému jednání matka předejít, požádá-li zdravotnický personál nemocnice o tzv. „utajený porod“.¹⁹² Matky se následně mohou

¹⁸⁷ § 4 zák. č. 66/1986 Sb., o umělém přerušování těhotenství, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸⁸ *Ibid.*, § 5.

¹⁸⁹ Oficiální stránky, obsahující statistiku odložených dětí i veškeré další důležité údaje o babyboxech lze nalézt na adrese <https://www.babybox.cz/>.

¹⁹⁰ *Convention on the Rights of a Child* [online], op. cit.

¹⁹¹ *Ibidem*.

¹⁹² Podmínky stanoví § 37 a § 56 zák. č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů. Tento termín však nelze slučovat s pojmem anonymní porod, osobní údaje totiž mohou být následně odtajněny na výzvu soudu. Zůstává otázkou, zda by opravdu anonymní porod (jakkoli přináší právní problémy) nebyl ještě efektivnější, nutnost sdělit své jméno totiž může nedůvěřivé ženy odradit. K dispozici je studie, která ukazuje, že v Rakousku vedly vskutku anonymní porody k obecnému snížení vražd novorozenců. Srovnej KLIER, Claudia a kolektiv. Is the Introduction of Anonymous Delivery Associated with a Reduction of High Neonaticide Rates in Austria? A Retrospective Study. *BJOG: An International Journal of Obstetrics & Gynaecology*. 2013, 120, s. 428-434.

vydat cestou udělení souhlasu k osvojení dítěte. Podmínky udělení souhlasu rodiče s osvojením blíže upravuje občanský zákoník, a to v § 809-822.¹⁹³ Spočívají-li však důvody k usmrcení dítěte ryze ve špatné ekonomické či sociální situaci matky, v provozu je též azylový dům, který těmto osobám pomůže s bydlením a stravou, a dítě si tak mohou ponechat.

Prostor ke zlepšení tak spatřuji nikoliv v samotné existenci těchto opatření, nýbrž v osvětě vůči budoucím matkám (a otcům, jejichž jednání může matky k usmrcení dítěte nezřídká přimět). Autorka této práce se kupříkladu během své školní docházky nikdy nesetkala s oficiálním výkladem na téma podmínek umělého přerušování těhotenství ani s informacemi, jež by se týkaly babyboxů (včetně důležité informace o tom, kde se nachází). Zmínky o antikoncepčních prostředcích v hodinách biologie rovněž nebyly příliš informativního charakteru. V současnosti již na školách bývá vyučována rodinná výchova, stále je však chápána jako naprosto okrajová záležitost (a to přesto, že se jedná o problematiku, která se na rozdíl od některých předmětů pravděpodobně v životě dotkne velké části studentů), lze se dokonce setkat se svědectvím, že učitelé si z těchto hodin „*dělají s tichým svolením vedení třídnické hodiny.*“¹⁹⁴

Ženy i muži by si též měli být vědomi hierarchie výše vyjmenovaných opatření a v případě, že některý z partnerů netouží po dítěti, měl by alespoň jeden z nich používat některý z antikoncepčních prostředků. Žádat po ženě, aby podstoupila potrat, ba dokonce dítě donosila a následně je umístila do babyboxu je totiž poměrně kruté, existuje-li daleko méně invazivní způsob, kterým lze zabránit samotnému početí dítěte.¹⁹⁵ Ženy by rovněž měly vědět, jak důležité je pravidelně chodit ke gynekologickému lékaři, který je schopen rozpoznat těhotenství hned v počátcích, případně by měly být schopny samy co nejdříve rozeznat jeho příznaky. Domnívám se, že i v tomto ohledu je klíčová náležitá výuka v průběhu povinné školní docházky (popřípadě i osvěta v pozdějším věku).

Zůstává samozřejmě otázkou, nakolik případná osvěta napomůže prevenci vražd, spáchaných v poporodním rozrušení (z podobných důvodů nelze přeceňovat ani odstrašující účinek trestních sankcí). Tato argumentace však platí nejvýše pro osvětu ve věci opatření, ke kterým je možné přistoupit až po proběhnutí porodu, tedy pro poučení o existenci babyboxů, možnostech osvojení a o azylovém domě zřízeném pro čerstvé matky. Nijak však neubírá na

¹⁹³ § 809-822 OZ.

¹⁹⁴ VOLFOVÁ, Jana. *Rodinná a sexuální výchova školní mládeže*. Liberec, 2007. Bakalářská práce. Technická univerzita v Liberci. Pedagogická fakulta, s. 8.

¹⁹⁵ Srovnaj Birth Control. How to Make Abortion Rarer. *The Economist* [online]. 3. 12. 2016 [cit. 23. 6. 2018] Dostupné z: <https://www.economist.com/international/2016/12/03/how-to-make-abortion-rarer>. Tento článek ukazuje, že se jedná o celosvětový problém, přičemž do hry v některých kulturách vstupuje i víra, tradice a společenský tlak na ženu či muže, aby antikoncepční prostředky neužívali, popřípadě nedostatečná osvěta v tomto směru. Potraty jsou přitom (odhlédneme-li na chvíli od možných psychických a fyzických komplikací, které může ženě nechtěné těhotenství i jeho následné přerušování přinést) pro stát mnohdy dražší než antikoncepce.

platnosti nutné osvěty, která se týká antikoncepce, umělého přerušování těhotenství a včasného rozpoznání jeho existence. Na tyto aspekty je tudíž potřeba se soustředit především, ať už v průběhu školní výuky či prostřednictvím osvěty mířící na osoby kteréhokoli věku (kupříkladu prostřednictvím médií).

6. Komparace

Podobně jako popis historického vývoje může i geografické srovnání současných úprav trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou přinést mnoho cenných poznatků. Jeho skutková podstata zní totiž v ostatních evropských (případně neevropských) zemích poměrně odlišně, čímž je možné se buď inspirovat, anebo naopak zvážit, zda a proč je česká zákonná úprava kvalitnější. Pro účely komparace jsem vybrala tři evropské země, jejichž zákonná úprava se při předběžném průzkumu ukázala nejzajímavější, a to z hlediska znaku času a z hlediska vnímání potřeby zákonné úpravy tohoto trestného činu. Konkrétně se jedná o Spolkovou republiku Německo, Spojené království Velké Británie a Severního Irska a Rumunsko.

V nedávné době přistoupily některé evropské země ke zrušení trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou, což překvapuje o to více, že jinde v západním světě byl v nedávné době naopak nově zaveden.¹⁹⁶ Důvody spočívají především v tom, že jeden a ten samý trestný čin může mít (jakkoli jsou odrazem této skutečnosti pouze drobné rozdíly v skutkové podstatě) odlišné ratio *legis*, opírá se tedy o jiné zdůvodnění své existence. Česká právní úprava má, jak jsem již zmínila, dosud své opodstatnění a bylo by nevhodné argumentovat pro její zrušení pouze tím, že tento trestný čin již v některém ze sousedních států neexistuje.

6.1. Spolková republika Německo

Jednou ze zemí, kde byl v nedávné době zrušen tento trestný čin, je Spolková republika Německo, a to v souvislosti se zavedením nového trestního zákoníku v roce 1998.¹⁹⁷

Německé zákonodárce vedla ke zrušení zákonného ustanovení trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou obstarožní podoba jeho právní úpravy, která pocházela ještě z 19. století. Podobně jako v oblasti českých zemí se tehdejší zákonná úprava snažila vyjít vstříc matkám nemanželských potomků, které sankcionovala trestem odnětí svobody s minimální hranicí 3 let (pro závažnější případy) či 6 měsíců.¹⁹⁸ Ostatní matky-vražedkyně však již v oblasti Německa svou speciální právní úpravu neměly, a jejich jednání tak mohlo být subsumováno pod skutkovou podstatu zabití, nebo (dle podoby jejich pohnutek) dokonce vraždy. V současné době, kdy klesá negativní náhled na nemanželské potomky, nebylo toto rozdělení nadále udržitelné.

¹⁹⁶APPEL. When Infanticide, op. cit.

¹⁹⁷ *Strafgesetzbuch*, vyhlášen 13 listopadu 1998 v Bundesgesetzblatt, ve znění pozdějších předpisů [online][cit. 18. 6. 2018] Dostupné z: <https://www.juris.de/purl/gesetze/ges/StGB>.

¹⁹⁸ §217 *Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich* z 15. května 1871, ve znění pozdějších předpisů [online][cit. 18. 6. 2018]. Dostupné z <https://lexetius.com/StGB/217.3>.

Jakkoli mohou být vzhledem ke své situaci matky nemanželských dětí k vraždě v poporodním rozrušení náchylnější, nelze s jistotou určit, že se tento psychický stav nevyhne i ostatním rodičkám. Duševní rozpoložení čerstvé rodičky dokonce nebylo zákonem výslovně zmíněno, místo něj byla specifikována doba spáchání, a to obdobím během porodu či ihned po něm.¹⁹⁹ Uvedená úprava proto ukazuje, že *ratio* zrušeného trestného činu bylo odlišné a primární pro jeho aplikaci nebyla existence rozrušení, nýbrž sociální situace matky.

Jak jsem zmínila výše, nelze proto bez dalšího argumentovat zrušením pojednávaného trestného činu v oblasti Německa jako inspiračním zdrojem pro Českou republiku a další státy, které tento trestný čin staví na odlišných základech.

Německý trestní zákoník v současnosti na matku-vražedkyni aplikuje povětšinou jednu z privilegovaných skutkových podstat zabití,²⁰⁰ která má větší rozpětí trestní sazby než v českém zákonném znění (minimální hranice tvoří 1 rok,²⁰¹ kdežto v Čechách při usmrcení dítěte 5 let²⁰²). Takové řešení by pochopitelně bylo možné i v českém trestním zákoníku, vzhledem k tomu, že trestní sazba zabití byla u nás naopak brzy po jeho zavedení navýšena,²⁰³ si však nejsem jistá, zda by tomuto návrhu byli čeští zákonodárci přístupní. Osobně se domnívám, že zvláštní vydělení vražd matek v poporodním rozrušení umožňuje systematictější a přesnější ukládání nižšího trestu pouze v těch případech, kdy je to dle obecného konsensu vhodné.

6.2 Spojené království Velké Británie a Severního Irska

Současná podoba trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou ve Spojeném království pochází z roku 1938, kdy byl dosavadní zákon (z roku 1922) shledán nedostatečným (zejména z hlediska definice novorozence) a rázným způsobem novelizován.²⁰⁴ Od roku 1938 je tak mírněji trestána matka, která v rozrušení zabije dítě až do jednoho roku věku dítěte.

Milník v podobě jednoho roku v současném znění zákona je výsledkem kompromisu: zákonodárci nechtěli vyslat signál, že usmrcení jakéhokoli dítěte bude trestáno mírněji, a proto určili horní věkový limit. Obávali se však stanovit příliš krátké časové období, kvůli kterému by

¹⁹⁹ Ibidem.

²⁰⁰ Německý trestní zákoník rozeznává dvě varianty zabití, přičemž naší úpravě odpovídá spíše jeho méně závažná varianta obsažená v § 213. Srovnej *Strafgesetzbuch*, op. cit.

²⁰¹ § 213.

²⁰² § 141 odst. 1, odst. 2 TZ.

²⁰³ Zákon č. 306/2009 Sb., změna trestního zákoníku a změna některých dalších zákonů.

²⁰⁴ *Infanticide Act 1938* [online] [cit. 18. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo6/1-2/36/section/1>.

na některé případy nemohla být zákonná úprava aplikována.²⁰⁵ Až do roku 1957, kdy byl zaveden tzv. „*Homicide Act*“,²⁰⁶ by se totiž na tyto matky vztahovala zákonná úprava vraždy a s tím související přísný trest doživotního odnětí svobody. Ženy, které dnes spáchají infanticidu, sice mohou být teoreticky uvězněny až na doživotí, ve valné většině případů však vyvážnou s podmínkou.²⁰⁷

Vzhledem k tomu, že výše uvedený *Homicide Act* zavedl možnost u soudu argumentovat sníženou odpovědností (*diminished responsibility*²⁰⁸) mohl by se již zákon věnovaný samostatné skutkové podstatě infanticidy zdát nadbytečným. Liší se však z hlediska nositele důkazního břemena. V případě matky-vražedkyně, která se ke svému činu přizná a která čin v naprosté většině případů spáchá na místě a v situaci, v níž by se jí rozrušení těžko prokazovalo, totiž leží důkazní břemeno (že se jedná o prostou vraždu) na straně obžaloby.²⁰⁹ Naproti tomu v případě argumentace obecnou sníženou odpovědností leží ve Spojeném království důkazní břemeno (že se nejedná o prostou vraždu) na obhajobě.²¹⁰ Vzhledem k odlišnému pojetí zmenšené příčetnosti zahrnuje britský zákon pod rozrušení v rámci infanticidy irůzné formy duševních poruch, vzniklých v důsledku porodu či laktace.²¹¹ I tak však musí být matka schopná a ochotná uznat svůj čin (*plead guilty*), v případě mlčení totiž nemůže být psychiatricky vyšetřena a hrozí jí odsouzení pro vraždu.²¹²

Zákonnou úpravu z roku 1938 tedy podle části britské odborné veřejnosti nelze označit za ideální. Soudy by podle některých soudců měly mít rovněž právo podobně shovívavě postupovat i v případě, kdy se pouto mezi matkou a dítětem nevytvoří nikoli v důsledku porodu, nýbrž i z jiných vážných důvodů: například proto, že se dítě narodí jakožto výsledek znásilnění.²¹³ Doporučují proto trestný čin vázat spíše na konstatování absence vzniku mateřského pudu a mateřského pouta, nežli na příčiny duševního stavu matky.

Výše uvedenému námětu nelze upřít jistou zajímavost, souvisí však rovněž s odlišným časovým stanovením trestného činu, který lze spáchat až do 1 roku dítěte. Lze předpokládat, že

²⁰⁵ House of Lords Hansard. *Infanticide Act, 1938. Second Reading*. 22. 3. 1938 [cit. 18. 6. 2018]. Dostupné z: <https://api.parliament.uk/historic-hansard/lords/1938/mar/22/infanticide-bill-hl>.

²⁰⁶ *Homicide Act 1957* [online] [cit. 18. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Eliz2/5-6/11/contents>.

²⁰⁷ The Law Commission. *Murder*, op. cit., s. 200.

²⁰⁸ *Homicide Act 1957*, op. cit.

²⁰⁹ *Ibid.*, s. 157.

²¹⁰ *Homicide Act 1957*, op. cit.

²¹¹ The Law Commission. *Murder*, op. cit., s. 202, 244-245. Tento dokument však rovněž na straně 159 doporučuje laktaci ze zákonného znění opět vypustit.

²¹² FRITH, Maxime. Scrap outdated infanticide law, say judges. *The Independent*[online]. 4. 5. 2005. [cit. 21. 6. 2018]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/uk/crime/scrap-outdated-infanticide-law-say-judges-5345949.html>. Srovnej též The Law Commission. *Murder*, op. cit., s. 13, 167.

²¹³ FRITH. Scrap outdated, op. cit. Srovnej The Law Commission. *Murder*, op. cit., s. 158.

s postupujícím časem bude matka čím dál méně ovlivněna porodem a o větší slovo se mohou přihlásit další okolnosti. Příklad znásilněné matky, který je v této souvislosti citován, se ostatně udál až ve 12 týdnech věku dítěte.²¹⁴ Britský zákonodárce by si měl tedy ujasnit, co je *ratiem legis* existence trestného činu infanticidy a zda je pro něj klíčové, že je rozrušení způsobené výslovně porodem (jako tak činí český zákonodárce, protože se v Čechách jedná o případy, které se dějí maximálně v řádu dní). Pokud chce tento čin (v souladu s odlišným pojetím zmenšené příčetnosti) koncipovat odlišně, čemuž může nahrávat vysoko stanovený věkový limit oběti, neměl by se naopak bránit jej upravit širěji.

6.3 Rumunsko

Z hlediska časového vymezení trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou tvoří jednu z nejzajímavějších právních úprav rumunské trestní právo. Rumunsko totiž ve svém novém trestním zákoníku (účinném k roku 2014) čin omezilo ostrou časovou hranicí a nadále jej lze spáchat pouze v prvních 24 hodinách života dítěte.²¹⁵

Takto ostré a krátké časové vymezení by u nás pravděpodobně vedlo k přesnějšímu vymezení počátku lidského života, aby bylo zcela bezrozporné, od kdy je třeba tento časový úsek počítat. Omezilo by také poněkud roli znalce, na jehož posudku by již soudy nemusely být tolik závislé.

Rumunský trestní zákoník tento trestný čin rovněž pojí s rozrušením, kvůli kterému k vražedkyním přistupuje rovněž mírněji, a pro toto jednání stanovuje trestní sazbu ve výši jednoho roku až pěti let trestu odnětí svobody.²¹⁶ Podobně jako u nás se jedná o symbolickou hranici, neboť pět let tvoří maximum, při němž lze ještě upustit od potrestání,²¹⁷ a zároveň jednu z hranic určující dobu promlčení trestní odpovědnosti.²¹⁸ V rumunské variantě tohoto trestného činu však po slově rozrušení již nenásledují slova „*způsobeném porodem*“²¹⁹. Tato skutečnost

²¹⁴ Ibidem.

²¹⁵ Codul Penal al Romaniei, Legea nr. 286/2009, vyhlášen v Monitorul Oficial, Partea I nr. 510 din 24/07/2009, ve znění pozdějších předpisů [online], článek 200 odst. 1 [cit. 9. 6. 2018] Dostupné v neoficiální verzi z: <http://www.avocatura.com/il491-noul-cod-penal.html> nebo [cit. 9. 6. 2018] Dostupné z: <https://legeaz.net/noul-cod-penal/pagina-4>. Je pravděpodobné, že Rumunsko se v tomto ohledu inspirovalo časovým zakotvením mezinárodně používaného termínu „*neonaticide*“, který pro vraždu dítěte v jeho prvních 24 hodinách života poprvé zakotvil Resnick ve svém článku RESNICK, Philip. Murder of the Newborn: A Psychiatric Review. *The American Journal of Psychiatry*. 1970, č. 126, s. 1414-1420, přičemž pozdější vraždy dětí ze strany rodiny označil termínem „*filicide*“.

²¹⁶ Codul Penal al Romaniei, op. cit.

²¹⁷ Ibid., čl. 80 odst. 2 písm. d).

²¹⁸ Ibid. článek 154 odst. 1 písm. d).

²¹⁹ § 142 TZ.

může být pravděpodobně dovozena výkladem z toho, že čin je časově omezen jedním dnem od okamžiku porodu dítěte.²²⁰

Rumunští zákonodárci rozlišují též ublížení na zdraví v takovémto rozrušení, které trestají jedním měsícem až třemi léty trestu odnětí svobody.²²¹

Závěrem je třeba uvést postřeh, že z hlediska systematiky je tento trestný čin v rumunském trestním zákoníku řazen poněkud nešťastně. Namísto trestných činů proti životu je vložen do nové kategorie trestných činů spáchaných vůči členu rodiny.²²² Zvláštním způsobem se v něm tak snoubí polehčující okolnost v podobě rozrušení rodičky a přitěžující okolnost v podobě trestných činů spáchaných v rámci rodiny.

²²⁰ Codul Penal ad Romanei, op. cit., čl. 200 odst. 1.

²²¹ Ibid., článek 200 odst. 2.

²²² *GUIU, Mioara Ketty*. De la pruncucidere lauciderea ori vătămarea nou-născutului săvârșită de către mamă (*From infanticide to murder or injury of the newborn committed by the mother*) [online]. Universul Juridic, 2015, č. 1. [cit. 9. 6. 2018] Dostupný z: http://revista.universuljuridic.ro/wp-content/uploads/2015/05/04_Revista_Universul_Juridic_nr_1-2015_PAGINAT_BT_M_K_Guiu.pdf, s. 20-21.

7. Úvahy de lege ferenda

K zákonné úpravě trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou lze mít několik výtek. Kritizovat lze již samotný název: trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou je modelovým příkladem privilegované skutkové podstaty, přesto je na něj stále pohlíženo jako na vraždu. Tato zákonem posvěcená stigmatizace pachatele vynikne obzvláště při srovnání s označením trestného činu zabití, které má již v dnešní době vyšší trestní sazbu. Jedná se o pouhé opomenutí, zákonodárce do současného trestního zákoníku bez většího zamyšlení přejal (jak je vidno i z důvodové zprávy²²³) předchozí právní úpravu a nijak se při volbě označení tohoto trestného činu nepozastavil nad jeho novým zařazením z hlediska systematiky. Domnívám se, že název by měl odpovídat jinak klesající závažnosti trestných činů zařazených v úvodu zvláštní části trestního zákoníku a měl by být pozměněn na „Zabití novorozeného dítěte matkou“.²²⁴

Problematické je dále časové vymezení tohoto trestného činu, jehož cílem bylo pravděpodobně omezit jeho aplikaci. Pod formulaci „*při porodu nebo bezprostředně po něm*“²²⁵ lze ovšem podřadit velmi různorodé časové údaje (je možné ji dokonce označit jako vágní) a dle judikatury²²⁶ v zásadě závisí na trvání prvního znaku, tedy poporodního rozrušení. Může se tudíž jevit jako nadbytečné. Je sice pravda, že bez této časové podmínky by se tento trestný čin ještě více přiblížil trestnému činu zabití, tyto dva trestné činy však stále oddělují slova „*způsobené porodem*“.²²⁷ Řešení zbytečné charakterizace z hlediska času je dvojí: lze ji zcela odstranit, nebo ji naopak více specifikovat.

Jak ukazuje komparační část této práce, Česká republika se v tomto ohledu nezřídka liší od zahraniční právní úpravy, která jednání matky omezuje naprosto konkrétním časovým úsekem, ve kterém k němu musí dojít. Jedná se přitom o velmi různorodé časové údaje, od jednoho roku po první den života novorozence. Nejradiálněji je v tomto ohledu Rumunsko, ve kterém se skutečně jedná o pouhých prvních 24 hodin po porodu, takto konkrétní časové vymezení je však pravděpodobně pouhou náhradou za chybějící přívlastek *poporodní* u slova

²²³ *Vládní návrh zákon ze dne... trestní zákoník* [online] [cit. 9. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=26072>, s. 53.

²²⁴ Negativní náhled na pachatele tohoto trestného činu tímto pochopitelně ihned nezmizí, názvu koneckonců bohužel neodpovídá stručné označení pachatele, který bude dále veřejností označován jako „vrah“ či „vražedkyně“, s kterýmžto termínem operuji i v této práci. Označení trestného činu je však prvním krůčkem a důležitou deklarácí záměru zákonodárce k pachatelkám přistupovat mírněji než v ostatních případech usmrcení dítěte.

²²⁵ § 142 TZ.

²²⁶ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 31. října 1985, sp. zn. Tpjf 24/85., uveřejněné též jako č. 16/1986 Sb. rozh. tr.

²²⁷ *Ibidem*.

rozrušení, nelze je tedy bez dalšího nekriticky převzít do českého právního řádu. Českou úpravu lze naopak zhodnotit jako kvalitnější, neboť rozrušení charakterizuje nikoli časově, nýbrž z hlediska jeho příčiny, a je v tomto ohledu přesnější.

Její nevýhoda spočívá v nutně vyšší úloze znalce, jehož posudek je ve většině případů klíčový. Bylo by dokonce možné zajít tak daleko a říct, že znalec svou mocí převyšuje ve věcech porodu neznaného soudce, který sice není povinen jeho závěry bez dalšího přijmout, avšak nezřídka tak činí.²²⁸ V případech, které by se staly již po překročení pevně dané časové hranice, by tak soud bez dalšího přistoupil k odsouzení matky pro vraždu dle § 140 TZ.

Nezतोतोज्ञुji se však se závěrem, že by větší časové omezení nutně vedlo k obecnému posílení jednotnosti rozhodování ze strany soudů, které by měly jasně danou maximální časovou hranici existence poporodního rozrušení a nemusely by být na znaleckém posudku tolik závislé. Většina případů, které v této práci cituji, k vraždě dochází skutečně v prvních 24 hodinách (než se matka odebere ke spánku), ba v první hodině od porodu. Ze stejného důvodu nelze tolik přeceňovat ani deklarované umenšení role znalce v trestním procesu. Jeho zhodnocení duševního stavu a povahy porodu bude stále důležité pro charakterizaci pachatelky z hlediska jejího duševního rozpoložení. Zavedení ostré časové hranice tak přináší méně výhod než by se mohlo zdát. Naopak, mohla by se ukázat být překážkou přesnějšího postižení jednotlivých pachatelů, v řídkých, avšak zdokumentovaných případech totiž trvalo rozrušení způsobené porodem i několik dní.²²⁹

Ostrá časová hranice by se pochopitelně mohla ukázat jako potřebný²³⁰ impuls k vyřešení třetího problému spojeného s pojednáváním trestným činem, kterým je otázka přesného okamžiku narození dítěte. Jak ukazuji v podkapitole věnované objektu skutkové podstaty tohoto trestného činu, nebyla tato problematika v České republice dosud uspokojivě vyřešena. Tuto otázku je však možné dořešit i bez existence znaku charakterizujícího skutkovou podstatu z hlediska času. Osobně se domnívám, že vágní časové vymezení vraždy novorozeněte by tedy bylo možné naopak ze současného znění zákona vypustit, jeví se mi totiž jako zcela zbytečné. Časové hledisko je totiž již zahrnuto v posouzení rozrušení, které musí být způsobeno porodem.

²²⁸ K mocenské úloze znalce v soudním řízení srovnej FOUCAULT, *Dohlížet a trestat*, op. cit., s. 54.

²²⁹ Srovnej již citovaný Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 1935, sp. zn. Zm II 299/34.

²³⁰ Na tomto místě musím přiznat, že citovaná judikatura ukazuje, že k usmrcení dochází až po a nikoli během porodu, nejedná se tedy o palčivý problém. To však nic nemění na skutečnosti, že se svým způsobem jedná o mezeru v právu a že takové usmrcení by mohlo v budoucnu nastat.

Závěr

Současná právní úprava trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou dle § 142 TZ zní následovně:

„Matka, která v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí při porodu nebo bezprostředně po něm své novorozené dítě, bude potrestána odnětím svobody na tři léta až osm let.“²³¹

K vražednému jednání spadajícímu pod výše uvedený trestný čin dochází (jak dokládají výše uvedené statistiky) naštěstí velice zřídka. Další existenci zákonné úpravy tohoto trestného činu však pokládám za důležitou, a to ze tří důvodů:

- k těmto případům stále dochází (jakkoli vzácně) a další možnosti prevence jsou vzhledem k duševnímu stavu pachatele omezené,
- bez existence této skutkové podstaty by byly matky-vražedkyně trestány příliš přísně, přihlédneme-li k jejich psychickému rozpoložení v době spáchání trestného činu i k jejich další nebezpečnosti pro společnost,
- privilegované podstaty trestných činů pomáhají v této souvislosti zmírnit přechod od dřívějšího materiálně-formálního pojetí trestných činů k formálnímu pojetí a více rozlišovat stupeň viny v rámci trestního zákoníku.

Vzhledem k tomu, že současné znění zákona zakládá odlišný přístup k matkám-vražedkyním na jejich specifickém duševním rozpoložení, nelze se rovněž bez dalšího inspirovat Spolkovou republikou Německo, jakkoli je naším přímým sousedem. Tamější zrušení tohoto trestného činu bylo totiž důsledkem jeho odlišného pojetí, které se vztahovalo pouze na matky nemanželských dětí, a k těmto ženám přistupovalo mírněji spíše z důvodu jejich nelehké sociální situace.

Další srovnání s vybranými evropskými zeměmi ukazuje, že české pojetí tohoto trestného činu patří v rámci jednotlivých zákonných úprav mezi kvalitnější, a to z hlediska systematiky (vyjma samotného názvu, k němuž jsem výše uvedla určité výtky), jasného záměru zákonodárce i znaku času v rámci skutkové podstaty tohoto trestného činu. V této práci citovaná rumunská zákonná úprava totiž omezuje vraždu novorozeného dítěte matkou prvními 24 hodinami od okamžiku porodu, kdežto Spojené království Velké Británie a Severního Irska stanoví jako horní hranici 1 rok věku dítěte. Takto ostré hranice (především v oblasti Rumunska) však nereflektují realitu v její různorodosti, s čímž ostře kontrastuje české „*při porodu nebo bezprostředně po něm*“. I tato formulace mi však připadá (vzhledem k tomu, že je v rámci znaleckých posudků

²³¹ § 142 TZ.

pevně navázána na rozrušení způsobené porodem) v zásadě nadbytečná. Z hlediska času by však bylo záhodno do budoucna s konečnou platností stanovit okamžik vzniku práva dítěte na život, v kteréžto věci se vedou spory. Osobně upřednostňuji volbu řešení, která by se příliš neodlišovala od výše citovaného ustanovení § 2 zrušené vyhlášky Ministerstva zdravotnictví č. 11/1988 Sb, o povinném hlášení ukončení těhotenství, úmrtí dítěte a úmrtí matky, ve znění pozdějších předpisů.

Závěrem je možné poznamenat, že na příkladu vraždy novorozeného dítěte matkou lze ukázat, jak se v současném světě posouvá mocenská úloha od soudce ke znalci. Jakkoli nemusí být soud znaleckým posudkem teoreticky vázán, v případech spadajících pod § 142 TZ pro něj bude nezřídka klíčový.

Seznam zkratek:

Listina - Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

OZ – zákon č. 89/2012Sb., ve znění pozdějších předpisů.

TZ – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

TŘ – zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury:

a) Monografie, kapitoly v kolektivních monografiích a sbornících

ADAMOVÁ, Karolína, SOUKUP, Ladislav (eds.). *Prameny k dějinám práva v českých zemích*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, 360 stran. ISBN 80-86898-04-0.

BINDER, Tomáš a kolektiv. *Porodnictví*. Praha: Karolinum Press, 2011, 298 stran. ISBN 978-80-246-1907-1.

BLÁHOVÁ, Marie a kol. *Velké dějiny zemí Koruny české: 1742-1792, Svazek 10*. Praha: Paseka, 2001, 766 stran. ISBN 80-7185-384-4.

CASAGRANDE, Carla, VECCHIO, Silvana. Hřích. In: LE GOFF, Jacques, SCHMITT, Jean.-Claude (eds.). *Encyklopedie středověku*. Praha: Vyšehrad, 2008, s. 219-228. ISBN 978-80-7021-917-1.

FREMR, Robert. Vražda novorozeného dítěte matkou. In: DRAŠTÍK, Antonín (ed.). *Trestní zákoník: komentář. I díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 848-877. ISBN 978-80-7478-790-4.

FOUCAULT, Michel. *Dohlížet a trestat. Kniha o zrodu vězení*. Praha: Dauphin, 2000, 427 stran. ISBN 80-86019-96-9.

GOETHE, Johann Wolfgang von. *Faust. Tragédie*. Z německého originálu přeložil Josef Jiří KOLÁR. Praha: I. L. Kober, 1863, 230 stran.

HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského. Díl II*. 5. vydání. Praha: Nakladatelství J. Otto, spol., s. r. o., 1921, 331 stran.

HOŘÁK, Jaromír. *Trestněprávní a kriminologické aspekty vražd*. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2011, 256 stran. ISBN 978-80-87146-48-4.

JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017, 976 stran. ISBN 978-80-7502-236-3.

KOKEŠ, Marian. *Právo na život*. In: WAGNEROVÁ, Eliška a kolektiv (eds.). *Listina základních práv a svobod. Komentář*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. s. 150 – 180. ISBN 978-80-7357-750-6.

NĚMCOVÁ, Božena. *Babička*. Praha: Knižní klub, 2016, 167 stran. ISBN 978-80-242-5240-7.

NOVOTNÝ, Oto, ZAPLETAL, Josef a kolektiv. *Kriminologie*. 2. přeprac. vyd. Praha: Nakladatelství ASPI – Wolters Kluwer, 2004, 451 stran. ISBN 80-7357-026-2.

PAVLÍČEK, Ústava a ústavní řád České republiky. Komentář. 2. díl: Práva a svobody. 2. doplněné a podstatně rozšířené vydání, aktualizovaný dotisk podle stavu k 1.1.2003. Praha: Linde, 2002, 1164 stran. ISBN 80-7201-391-2.

ROZTOČIL, Aleš a kolektiv. *Moderní gynekologie*. Praha: Grada Publishing, 2011, 528 s. ISBN 978-80-247-2832-2.

SASSOON, John. *Ancient Laws and Modern Problems: The Balance between Justice and Legal system*. Bristol: Intellect Books, 2004, 240 stran. ISBN 1-84150-025-5.

SCHROEDER, Friedrich-Christian (ed.). *Die peinliche Gerichtsordnung Kaiser Karls V. und des Heiligen Römischen Reichs von 1532*. Stuttgart: Reclam, 2000, 215 stran. ISBN 3-15-018064-3.

SINGER, Peter. *Practical Ethics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1980, 256 stran. ISBN 0521297206.

SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo – Systém a instituce*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 352 stran. ISBN 978-80-7380-334-6.

STARÁ, Ivana. *Rodina a její význam v římském právu*. Ostrava: Key Publishing, 2013, 136 stran. ISBN 978-80-7418-184-9.

STLOUKALOVÁ, Kamila. *Vztah rodičů a dětí ve starověkém Římě*. In: VOJÁČEK, Ladislav, TAUCHEN, Vladimír (eds.). *III. česko-slovenské právně-historické setkání doktorandů a postdoktorandů. Sborník z konference*. Brno: Masarykova fakulta, 2015, s. 303-317. ISBN 978-80-210-7938-0.

ŠÁMAL, Pavel a kolektiv. *Trestní právo hmotné*. 8. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016., 1052 stran. ISBN 978-80-7552-358-7.

TINKOVÁ, Daniela. *Hřích, zločin, šílenství v čase odkouzlování světa*. Praha: Argo, 2004, 416 stran. ISBN 80-7203-565-7.

VOREL, František. *Soudní lékařství*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-728-1.

b) Časopisecké články

BOSWELL, John Eastburn. Expositio and Oblatio: The Abandonment of Children and the Ancient and Medieval Family. *The American Historical Review*. 1984, č. 1, s. 10-33.

CÍSAŘOVÁ, Dagmar. Iura novit curia (několik poznámek k článku dr. Dolenského „Momentum partus“). *Trestní právo*. 1998, č. 5, s. 19-20.

DOLENSKÝ, Adolf. Momentum partus. *Trestní právo*. 1998, č. 3, s. 6-7.

FÜRST, Václav. Vražda novorozeného dítěte matkou. *Kriminalistický sborník*. 1959, č. 8, s. 360-364.

JÍRA, Václav, VELEMÍNSKÝ, Miloš, VOREL, František. Vraždy novorozenců v České republice a psychosociální stav jejich matek. *Prevence úrazů, otrav a násilí*. 2005, č. 1, s. 30-44.

KLIER, Claudia a kolektiv. Is the Introduction of Anonymous Delivery Associated with a Reduction of High Neonaticide Rates in Austria? A Retrospective Study. *BJOG: An International Journal of Obstetrics & Gynaecology*. 2013, 120, s. 428-434.

KUČERA, Jiří. Motivace vražd novorozených dětí matkami. *Trestní právo*, 2003, roč. 8, č. 7-8, s. 16-20.

KUČERA, Jiří. Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestněprávní revue*. 2003, č. 5, s. 139-144.

KUČERA, Jiří. Způsob páchaní v případech vražd novorozených dětí matkami. *Zdravotnictví a právo*. 2003, č. 7, str. 10-15.

KÜHN, Zdeněk. K otázce vymezení pojmu lidského plodu z hlediska trestního práva. *Trestní právo*. 1998, č. 10, s. 19-20.

MARKS, Maureen. Infanticide. *Psychiatry*. 2008, č. 8, s. 10-12.

MITLŮHNER, Miroslav. Opakování trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou podle § 220 tr. zák. *Kriminalistický sborník*. 1981 č. 4, s. 217-221.

RESNICK, Philip. Murder of the Newborn: A Psychiatric Review. *The American Journal of Psychiatry*. 1970, č. 126, s. 1414-1420.

STASIŪNIENĒ, Jurgita, JUSTICKIS, Viktoras a JASULAITIS, Algimantas. Newborn Murder and its Legal Prevention. *Health Policy and Management*. 2015, č. 8, s. 91-119.

ŠIROKÁ, Lucie, POVOLNÁ Michaela. Právo rodičů ženy odmítnout péči versus právo dítěte na život a zdraví ve světle judikatury Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva. *Jurisprudence*. Praha: 2017, č. 5, s. 18-28.

TICHÝ, Lukáš. Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou. *Trestní právo*. 2006, č. 7-8, s. 23-24.

UZEL, Radim. Porod a začátek života. *Trestní právo*. 1999, č. 4, s. 12-15.

c) Bakalářské a diplomové práce

BINOVÁ, Monika. *Vražda novorozeného dítěte matkou*. Plzeň, 2015. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Právnická fakulta.

HONZÍK, Jakub. *Trestný čin vraždy a zabití podle § 140, § 141 tr. zák.* Praha, 2016. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta.

KAFUŇKOVÁ, Lenka. *Infanticida ve světle smolných knih v 16.-18. století*. Praha, 2011. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta humanitních studií.

ODLASOVÁ, Ludmila. *Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou*. Praha, 2013. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Právnická fakulta.

TOLLERIANOVÁ, Lenka. *Trestný čin vražda novorozeného dítěte matkou*. Olomouc, 2017. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Právnická fakulta.

VOLFOVÁ, Jana. *Rodinná a sexuální výchova školní mládeže*. Liberec, 2007. Bakalářská práce. Technická univerzita v Liberci. Pedagogická fakulta.

2. Seznam použitých internetových zdrojů:

APPEL, Jacob M. When Infanticide Isn't Murder *HuffPost* [online]. 2009 [cit. 9. 6. 2018]. Dostupné z: https://www.huffingtonpost.com/jacob-m-appel/when-infanticide-isnt-mur_b_279703.html?guccounter=2.

Babybox. Oficiální stránky. [cit. 10. 6. 2018]. Dostupné z: <https://www.babybox.cz/>.

Birth Control. How to Make Abortion Rarer. *The Economist* [online]. 3. 12. 2016 [cit. 23. 6. 2018] Dostupné z: <https://www.economist.com/international/2016/12/03/how-to-make-abortion-rarer>.

Charter on Fundamental Rights of the European Union [online]. [cit. 7. 6. 2018] Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>.

Codul Penal al Romaniei, Legea nr. 286/2009, vyhlášen v Monitorul Oficial, Partea I nr. 510 din 24/07/2009, ve znění pozdějších předpisů [online][cit. 9. 6. 2018] Dostupné v neoficiální verzi z: <http://www.avocatura.com/11491-noul-cod-penal.html> nebo [cit. 9. 6. 2018] Dostupné z: <https://legeaz.net/noul-cod-penal/pagina-4>.

Constitutio Criminalis Theresiana aneb Ržjmské Cýsařské w Vhřjch a Vžeskách etc. etc. Kráľovské posstolské Milosti Marye Terezye Arcy-Kněžny Rakauské... hrdelnj Práwnj Ržád [online]. Vídeň: Jan Tomass vrozený z Trattern, 1769 [cit. 7. 6. 2018]. Dostupné z <http://eod.vkol.cz/iii32047/>.

Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women [online]. [cit. 7. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm#article12>.

Convention on the Rights of a Child [online] [cit. 7. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx>.

European Convention on Human Rights [online] [cit. 7. 6. 2018]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf.

FRITH, Maxime. Scrap outdated infanticide law, say judges. *The Independent* [online]. 4. 5. 2005. [cit. 21. 6. 2018]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/uk/crime/scrap-outdated-infanticide-law-say-judges-5345949.html>.

Generální ředitelství Vězeňské služby ČR. *Statistická ročenka vězeňské služby České republiky 2017*. [online][cit. 7. 6. 2018] Dostupné z: <https://www.vscr.cz/wp-content/uploads/2018/05/Statisticka-rocenka-vedensk%C3%A1-ro%C4%8Denka-V%C4%9Bze%C5%88sk%C3%A9-slu%C5%BEby-%C4%8Cesk%C3%A9-republiky-za-rok-2017.pdf>.

GUIU, Mioara Ketty. De la pruncucidere la uciderea ori vătămarea nou-născutului săvârșită de către mamă (From infanticide to murder or injury of the newborn committed by the mother) [online]. *Universul Juridic*, 2015, č. 1, s. 20-21. [cit. 9. 6. 2018] Dostupný z: http://revista.universuljuridic.ro/wp-content/uploads/2015/05/04_Revista_Universul_Juridic_nr_1-2015_PAGINAT_BT_M_K_Guiu.pdf.

Homicide Act 1957 [online][cit. 18. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Eliz2/5-6/11/contents>.

House of Lords Hansard. *Intanticide Act, 1938. Second Reading* [online]. 22. 3. 1938 [cit. 18. 6. 2018]. Dostupné z: <https://api.parliament.uk/historic-hansard/lords/1938/mar/22/infanticide-bill-hl>.

HRADSKÁ, Vlad'ka. Pohodila novorozence do křoví. *Blesk.cz*[online]. 31. 5. 2011 [cit. 10. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-krimi/153980/pohodila-novorozence-do-krovi-dostala-5-let.html>.

Infanticide Act 1938 [online] [cit. 18. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo6/1-2/36/section/1>.

Instrukční příručka k MKN-10: Mezinárodní klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů: desátá revize [online]. Aktualizované vydání k 1. 1. 2018. Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2017, s. 183-4, [cit. 8. 6. 2018]. Dostupné z http://www.uzis.cz/system/files/mkn-instrukcni-prirucka_1-1-2018.pdf.

International Covenant on Civil and Political Rights [online] [cit. 7. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx>.

International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights [online] [cit. 7. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>.

JIREČEK, H. (ed.). *Codex iuris Bohemici I* [online]. Praha: Typis et sumptibus Typographi I.L. Kober, 1867 [cit. 10.6. 2018]. Dostupné z Czech Medieval Sources On-line: <http://147.231.53.91/src/index.php?s=v&cat=25&bookid=264>,

Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2006* [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_uzivatelske_dokumenty&sloupec=obsah_dokumentu&where=id_dokumentu=51&typSloupce=uziv&fileName=Rocenka_kriminality2006.pdf

Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2007* [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_uzivatelske_dokumenty&sloupec=obsah_dokumentu&where=id_dokumentu=52&typSloupce=uziv&fileName=Rocenka_kriminality2007.pdf.

Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2008* [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_uzivatelske_dokumenty&sloupec=obsah_dokumentu&where=id_dokumentu=281&typSloupce=uziv&fileName=Rocenka_kriminality2008.pdf.

Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2009* [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_uzivatelske_dokumenty&sloupec=obsah_dokumentu&where=id_dokumentu=281&typSloupce=uziv&fileName=Rocenka_kriminality2008.pdf.

Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2010* [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z:
https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=365641&typSloupce=pdf&fileName=null.

Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2011* [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z:
https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=474583&typSloupce=pdf&fileName=null a
https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=487596&typSloupce=pdf&fileName=null.

Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2012. 1. část* [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z:
https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=683326&typSloupce=pdf&fileName=null

Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2012. 2. část* [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z:
https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=683327&typSloupce=pdf&fileName=null.

Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2013. 1. část* [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z:
https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=743335&typSloupce=pdf&fileName=null.

Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2013. 2. část* [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z:
https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=743336&typSloupce=pdf&fileName=null.

Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2014. 1. část* [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z:
https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=743335&typSloupce=pdf&fileName=null.

Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2014. 2. část* [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z:

https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=743336&typSloupce=pdf&fileName=null.

Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2015. 1. část* [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=1265159&typSloupce=pdf&fileName=null

Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2015. 2. část* [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=1265160&typSloupce=pdf&fileName=null.

Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2016. 1. část* [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=1265167&typSloupce=pdf&fileName=null

Ministerstvo spravedlnosti. *Statistická ročenka kriminality pro rok 2016. 2. část* [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z: https://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy&sloupec=obsah_dokumentu_pdf&where=id_dokumentu=1265168&typSloupce=pdf&fileName=null.

Ministerstvo spravedlnosti. *Statistické ročenky kriminality* [online] [cit. 15. 6.2018]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

Policejní prezidium ČR. *Statistický výkaz č. 1 za období od 1. 1. 2015 do 31. 12. 2015* [online] [cit. 17. 6.2018]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/soubor/statistiky-od-01-01-2015-do-31-12-2015-zip.aspx>.

Protocol no. 6 to the European Convention on Human Rights [online]. [cit. 7. 6. 2018] Dostupné z: https://www.echr.coe.int/Documents/Library_Collection_P6_ETS114E_ENG.pdf.

Protocol 13 to the European Convention on Human Rights [online]. [cit. 7. 6. 2018] Dostupné z: https://www.echr.coe.int/Documents/Library_Collection_P13_ETS187E_ENG.pdf.

Strafgesetzbuch, vyhlášen 13 listopadu 1998 v Bundesgesetzblatt, ve znění pozdějších předpisů [online][cit. 18. 6. 2018]. Dostupné z: <https://www.juris.de/purl/gesetze/ges/StGB>.

Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich z 15. května 1871, ve znění pozdějších předpisů [online][cit. 18. 6. 2018]. Dostupné z <https://lexetius.com/StGB/217,3>

ŠEMROVÁ, Alžběta. Vražedkyně miminka z Plzně: Novorozence zabila paličkou na maso a nožem! *Expres.cz* [online]. 17. 8. 2017 [cit. 10. 6. 2018]. Dostupné z: https://www.expres.cz/vrazda-miminka-v-plzni-0bm-/zpravy.aspx?c=A170816_134557_dx-zpravy_beta,

Televize Nova. Matka, která pohodila miminko, dostala PODMÍNKU. *Tn.cz* [online]. 6. 1. 2011 [cit. 10. 6. 2018]. Dostupné z: <http://tn.nova.cz/clanek/zpravy/cernakronika/matka-ktera-pohodila-miminko-dostala-podminku.html>.

The Law Commission. *Murder, Manslaughter and Infanticide. Project 6 of the Ninth Programme of Law Reform: Homicide*. 28. 11. 2006 [online] [cit. 15. 6. 2018]. Dostupné z https://s3-eu-west-2.amazonaws.com/lawcom-prod-storage-11jxou24uy7q/uploads/2015/03/lc304_Murder_Manslaughter_and_Infanticide_Report.pdf.

Universal Declaration on Human Rights [online][cit. 7. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>.

VACULA, Vladimír. Trest za vraždu novorozence platí. Neobstál ani argument, že soudce nerodil. *iDNES.cz* [online]. 20. 6. 2017 [cit. 10. 6. 2018]. Dostupné z: https://usti.idnes.cz/odvolaci-vrchni-soud-praha-potvrdil-15-let-za-vrazdu-novorozence-ve-steti-1ql-/usti-zpravy.aspx?c=A170620_131946_usti-zpravy_vac2.

VÁVRA, Libor. V pochybnostech ve prospěch. *Právní prostor* [online]. 4. 1. 2018 [cit. 8. 6. 2018]. Dostupný z <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/v-pochybnostech-ve-prospech>.

Vládní návrh zákon ze dne... trestní zákoník [online] [cit. 9. 6. 2018]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=26072>.

3. Seznam použitých právních předpisů:

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška Ministerstva zdravotnictví č. 11/1988 Sb., o povinném hlášení ukončení těhotenství, úmrtí dítěte a úmrtí matky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 117/1852, o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 306/2009 Sb., změna trestního zákoníku a změna některých dalších zákonů.

Zákon č. 372/2011 Sb., zákon o zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů.

4. Seznam použité judikatury:

Nález Ústavního soudu ze dne 25. 6. 2002, sp. zn. Pl. ÚS 36/01 .

Nález Ústavního soudu ze dne 9. 6. 2014, sp. zn. IV. ÚS 787/13.

Nález Ústavního soudu ze dne 2. 3. 2015, sp. zn. I. ÚS 1565/14.

Rozhodnutí Krajského soudu v Brně z 11. března 1953, sp. zn. 8 To 13/53.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. 6. 1921, sp. zn. Kr I 33/21.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 25. 1. 1974, sp. zn. 7 To 45/73, zveřejněné pod č. 38/1976 Sb. rozh. tr.

Rozhodnutí velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 8. 7. 2004, Vo proti Francii, stížnost č. 53924/00.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 2. 1935, sp. zn. Zm I 1178/34.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 1935, sp. zn. Zm II 299/34.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSFR ze dne 10. 7. 1992 sp. zn. sp. zn. 1 Tzf 6/91, zveřejněný pod č. 25/1992 Sb. rozh. tr.

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 31. října 1985, sp. zn. Tpjf 24/85., uveřejněné též jako č. 16/1986 Sb. rozh. tr.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. srpna 1986, sp. zn. Ntd 246/86.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2003, sp. zn. 7 Tdo 156/2003.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 6. 2008, sp. zn. 8 Tdo 118/2008.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2012 sp. zn. 3 Tdo 367/2012.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. května 2014, sp. zn. 7 Tdo 571/2014.

5. Seznam ostatních zdrojů:

Ministerstvo spravedlnosti. *Přípravné osnovy trestního zákona o zločinech a přečinech a zákona přestupkového*. Praha: Státní tiskárna, 1926.

Ministerstvo spravedlnosti. *Osnova zákona, kterým se vydává trestní zákon z roku 1937*. Praha: Státní tiskárna, 1937.

Oddělení rukopisů a starých tisků knihovny Národního muzea. Obrození 6 A 00042. *Práva wsseobecná nad Prowiněnjmi a gich Trestmi*. Vídeň: J. T. Trattner, 1787, 297 stran.

Oddělení základní knihovny Národního muzea. 68 F 00135. *Františka II. Kniha práv nad přečiněním hrdelním a těžkými řádu městského přestupky*. Wjdeň: J. T. Grozný z Trattnerůw, 1804, 216 stran.

Abstrakt v českém jazyce

Název: Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou dle § 142 TZ

Autor: Lucie Brázdová

Tato práce se zabývá problematikou potřeby další existence speciální zákonné úpravy trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou dle § 142 TZ. První kapitola věnovaná vzniku a vývoji tohoto ustanovení zákona proto nejprve představuje okolnosti, za kterých se tento trestný čin ocitl v současném znění trestního zákoníku. Prostřednictvím rozboru systematiky trestního zákoníku i ústavněprávních předpisů ukazuje následující kapitola hodnoty, na nichž je současné trestní právo postaveno a které je třeba mít na paměti v rámci úvah o možných změnách či úplném zrušení zkoumaného ustanovení zákona. Třetí kapitola je přehledem základních informací o skutkové podstatě trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. Neopomíjí však ani některé sporné aspekty, které s ním souvisí, a to včetně otázky přesného okamžiku počátku lidského života.

Zkoumaný trestný čin je z hlediska teorie tzv. „privilegovanou skutkovou podstatou“. K základní skutkové podstatě v takových případech přistupuje okolnost, která snižuje společenskou škodlivost trestného jednání. Právě otázce privilegované skutkové podstaty a její potřebnosti v rámci trestního zákoníku je věnována závěrečná část třetí kapitoly, přičemž problematiku sankcionování rozebírá kapitola následující. Pátá kapitola zkoumá četnost aplikace tohoto ustanovení za poslední léta a blíže pojednává i o možnostech prevence. V šesté kapitole kriticky rozebírám zákonnou úpravu tří evropských zemí (Spolkové republiky Německo, Spojeného království Velké Británie a Severního Irska a Rumunska) a shledávám, že česká úprava je v mnohém kvalitnější. Zejména mám na mysli pojetí systematiky trestního zákoníku, méně rigidně stanovený znak času i zřetelnější záměr zákonodárce v pozadí zkoumaného ustanovení zákona. V kapitole věnované dalším úvahám de lege ferenda nejprve kritizují samotný název tohoto trestného činu, který pokládám za neadekvátní ve srovnání s označením trestného činu zabití dle § 141 TZ, a dále uvažuji o různých možnostech řešení znaku času v rámci tohoto trestného činu. V závěru shledávám, že si tento trestný čin stále zaslouží své místo v trestním zákoníku: umožňuje totiž shovívavější přístup k matkám, které (jakkoli vzácně) jednájí v rozrušení způsobeném porodem, a zmírňuje důsledky přechodu současného trestního zákoníku na formální pojetí trestného činu.

Klíčová slova: trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou, privilegovaná skutková podstata, trestní právo

Abstract in English

Title: Murder of a Newborn Child by Its Mother under Section 142 of the Criminal Code

Author: Lucie Brázdová

This thesis addresses the issue of further need for a special legal regulation of the criminal offence of murder of a newborn by its mother. The first chapter is dedicated to the origin and the development of this legal provision and explains the circumstances within which this criminal offence has become part of the current Criminal Code. By describing the organization of the Criminal Code and main provisions of the Constitutional Law, the following chapter demonstrates the values on which the Criminal Law is built. These have to be taken into account when assessing the need for a change or a repeal of the discussed legal provision. The third chapter is an overview of primary information on constituent elements of this criminal offence. However, it does not neglect certain disputable aspects including the issue of pinpointing precisely when human life begins.

From a theoretical point of view, the offence in question is considered to be a “privileged factum”. In such cases, a certain additional factor lowers the harmful effect the offence has on society. The last part of the third chapter is thus dedicated to the issue of privileged factum in general and its place within the current Criminal Code. The subsequent chapter deals with the possible penalties that can be imposed on such criminals. The fifth chapter recounts the number of cases in which this provision has been applied in recent years and further describes possible preventive measures. The sixth chapter provides a critical analysis of similar legal provisions in three European countries (Romania, the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Federal Republic of Germany where this legal provision has been recently repealed). As far as the organization of the Criminal Code is concerned, the Czech Criminal Law proves to be superior. Similarly, Czech provision shows a clear purpose and the time specifications are not as rigidly defined as it tends to be abroad. However, the seventh chapter examines the possible ways of further improvement. In this chapter I expressly address the issue of the term for this criminal offence which I consider inadequate, especially in comparison to the offence of manslaughter under section 141 of the Criminal Code. In addition, the issues of time specifications and their possible solutions are further discussed. At the very end of the thesis, I concur that this criminal offence cannot be repealed from the current law as it enables the Court to be more forgiving to mothers who act (though sporadically) in a state of mental disturbance caused by the child’s birth. The existence of this legal provision also helps to smooth the transition to the formal concept of criminal offence of the current Criminal Code.

Keywords: crime of murder of a newborn by its mother, privileged factum, criminal law